

BASKIYA HAZIRLAYAN : CEVDET KUDRET

TEODOR
KASAP

İŞKİLLİ MEMO

ELİF

1997

1997

1997

MILANO
SISMANOGGLIO

Elif yayınları : 18
Tiyatro kitapları dizisi : 3

İŞKİLLİ MEMO

MOLIERE

in

Sganarelle ou le Cocu imaginaire
adlı komedyasından aktaran :

TEODOR KASAP

Baskıya hazırlayan :
CEVDET KUDRET

Bu kitap 1965 yılı Mayıs ayında İstanbul'da
Ekin Basımevi'nde basılmıştır.

ELİF YAYINLARI

TEODOR KASAP

HAYATI :

Teodor Kasap Kayseri'de doğmuş, İstanbul'da ölmüştür (1835 - 1905). Babası, Sarafim Kasap oğlu adında Rum bir manifaturacıdır. Teodor Kasap, babasının ölümünden sonra, İstanbul'a gitmiş (1846); orada, Kayseri'li bir Rum tüccarın yanında çıraklık etmiş, bir yandan da, Kuruçeşme Rum okulunda okumuştur. Kırım Savaşı (1853 - 1856) sırasında dükkâna uğrayan bir Fransız subayı, genç Teodor'un Fransızcaya çalıştığını görünce ilgilenmiş, savaştan sonra onu Fransa'ya götürerek öğrenim görmesini sağlamıştır. Paris'te öğrenimini ilerleten Teodor Kasap, söylentiye göre, birkaç yıl da Alexandre Dumas (baba)'nın kâtipliğinde bulunmuştur.

İstanbul'a dönünce, Fransızca dersleri vermeye başlamış; böylece, devrin aydın kişileriyle tanışmış; bir süre sonra, gazetecilik hayatına atılmıştır.

Türk basın hayatında Teodor Kasap'ın özel bir yeri ve önemi vardır. Türkçe ilk "eğlence gazetesi" **Diyojen**'i kurmuş (2 Kasım 1870), o devrin en ünlü yazarlarından bazılarının (Âli Bey, Namık Kemal, Ebüzziya Tevfik, v.b.) yazı yardımını sağlamıştır. **Diyojen**, dokunaklı yazılarından ötürü, basın idaresince birkaç kere geçici olarak, sonunda da hükümetçe kesin olarak kapatılmıştır (10 Ocak 1873). Teodor Kasap, birkaç ay sonra, **Çingiraklı Tatar** adlı başka bir eğlence gazetesi çıkarmış (5 Nisan 1873), kısa bir süre sonra o da kapatılınca, **Hayal** adlı başka bir eğlence gazetesi kurmuştur (30 Ekim 1873) (1). **Ha-**

(1) Bu gazetede *Hayal* sözü, "karagöz oyunu" anlamında kullanılmıştır; bu bakımdan, *Karagöz* gazetesinin atası sayılabilir.

yal'ı çıkardığı sırada, bir yandan da, **İstikbal** adlı günlük bir siyasi gazete kurmuştur (9 Ağustos 1875).

Teodor Kasap'ın çıkardığı bütün bu gazetelerde, o devrin siyaset ve toplum sorunları [meseleleri], o çağa göre, her zaman ileri bir görüşle ele alınmıştır.

1873 yılında, Abdülhamit'in şehzadeliği sırasında, Molière'in **Cimri** komedyasını **Pinti Hamit** adıyla aktarmasından (2), daha sonra, **İstikbal** gazetesinde meşrutiyet ve Kanun-i Esasi [Anayasa] üzerine yayımlanan ileri düşüncelerden dolayı Abdülhamit'in öfkesini üzerine çeken Teodor Kasap, Kanun-i Esasi'nin ilânından sonra, **Hayal** gazetesinde çıkan elleri ayakları bağlı bir adamı gösteren ve altında "**Kanun dairesinde serbesttir**" yazısı bulunan bir karikatürle Kanun-i Esasi'nin "**Matbuat [basın] kanun dairesinde serbesttir**" maddesine telmihte bulunduğu için, fırsat kollayan padişahı büsbütün kızdırmış, **Hayal**'in ceza mahkemesine verilmesi için irade çıkmıştır. Teodor Kasap üç yıl hapse mahkûm olmuş (1877), bir ara kefaletle salverilince Avrupa'ya kaçmış, Napoli'de **İstikbal** gazetesini taşbasması olarak yayımlamaya başlamıştır (3). Birkaç yıl sonra, Ebüzziya'nın aracılığı ile (4), İstanbul'a dönmesi için saraydan izin çıkmış, Mabeyin Kütüphaneciliğine tâyin olunmuş, ömrünün sonuna kadar o görevde çalışmıştır.

TIYATRO ÜZERİNE GÖRÜŞLERİ :

Teodor Kasap tiyatroya karşı yakın bir ilgi göstermiştir. O yıllarda, İstanbul'da Türkçe oyunlar oynan-

(2) Teodor Kasap'ın oğlu Diyojen'in 9.2.1939 tarihli mektubu: İsmail Habip Sevük, *Tanzimatınberi*, c. I, Remzi Kitabevi, İstanbul 1940, s. 218.

(3) Oğlu Diyojen'in mektubu: aynı eser.

(4) Ebüzziya Tevfik'in Abdülhamit'e mektubu: Asaf Tuğay, *İbret, Abdülhamit'e Verilen Jurnaller ve Jurnalciler*, s. 125. Okat Yayınevi, İstanbul 1961.

mak üzere on yıllık bir imtiyaz alan "Osmanlı Tiyatrosu" Müdürü Gülü Ağop'un tutumunu önce **Diyojen**, sonra da **Hayal** gazetesinde çeşitli yazılarıyla sürekli olarak eleştirmiş, bu konuda çetin tartışmalara girişmiştir. Gerçi, **Diyojen** ve **Hayal** gazetelerinde tiyatro yazıları da öbür yazılar gibi imzasız çıkmıştır. Ancak, tartışmalarda, karşı taraftaki yazarlar, Teodor Kasap'ın adını andığına, onlara verilen karışıklarda da bu hal benimsendiğine göre, yazıları Teodor Kasap'ın yazdığı anlaşılmaktadır.

Çeşitli dergi ve gazetelerle giriştiği tiyatro tartışmalarında, üzerinde direndiği başlıca düşünceleri şunlardır:

... Bir kere şu "Osmanlı Tiyatrosu" denile mahalli düşünelim. Bir kere olsun gidelim görelim.. Oynanan oyunlara bakalım. Fransız ahlâk ve etvârı [davranışları] üzerine yazılmış, Türkçe bilmez bir Ermeni tarafından terciime edilmiş bir oyun. Şimdi bunu fazla olarak henüz "gayret" i "gar-yet" telâffuz eden bir aktör de saha-i temâşaya vaz ederse [oynarsa] ve bu oyun Osmanlıların tehzib-i ahlâk etmeleri [ahlâklarını düzeltmeleri] için oynanılırsa, artık gülünmez mi? Eğlenilmez mi?

... Tiyatro denilen şey, âdeta bir mekteb-i ahlâktır [ahlâk okuludur] ve oynanan oyunlar ise tehzib-i ahlâk [ahlâkı düzeltmek] için verilen derslerdir ki, Fransız ahlâkını tas-hih için yapılmış bir oyun ise, hiçbir vakit Türk ahlâk ve etvârını [davranışlarını] tashihe medâr olamaz [yardımcı olamaz], belki ifsâd eder [bozar] (5).

... Biz henüz elifi mertek sanırken [elif harfini direk sanırken; yani, okumamız yazmamız bile yokken], bir de tutup da Mösyö bilmem nenin Paris âşiftegânının [âşiftele-rinin] serâir-i ahvâlîne [hallerinin sırlarına] dair yazdığı oyundan ne ibret alabiliriz? (6).

... Tiyatronun esası, ahlâktan başka bir maksat üzeri-ne mebnî [kurulmuş] değildir.

(5) *Diyojen*, 9 Teşrinisani 1288 [21 Kasım 1872], no. 161.

(6) *Diyojen*, 15 Teşrinisani 1288 [27 Kasım 1872], no. 164.

... Şimdi siz tiyatronun ahlâk mektebi olduğunu teslim ediniz ve tiyatronun en mühim bir şubesi hâl-i hazır vukuât ve âdâtını [bugünün olaylarını ve âdetlerini] tashih için yapılan komedilere ve dramlara mahsus olduğunu anlayınız da... (7)

Tiyatro zararsız eğlencelerin kâffes'ine [hepsine] mürecaktır. Çünkü hem eğlenceye ve hem de ahlâk ve âdâba [terbiyeye] hizmet eder. Lâkin mükemmel ve muntazam olmak şartıyla.

..Bundan çend [birkaç] sene mukaddem [önce] İlsân-ı ecnebiden [yabancı dilden] derme-gatma olarak bazı ufak-tefek oyunlar gûyâ Türkçeye tercüme olunup mevki-i icrâyâ konulmuş [oylanmış] ise de, gerek tercümenin şive ve ifadesi ve gerek oynayanların İlsân ve telâffuzları [söyleyişleri] dinliyenleri sâmia-hurâş eder [dinliyenlerin kulaklarını tırmalar] bir halde olduğundan, rağbet-i umûmiyyeye mazhar olamayıp [genel rağbete ulaşamayıp] bugünkü ortaoyunlarının mâdununda [altında] kalmış ve oynanan oyunlar dahi o malkule [türli] tercümelere münhasır olarak Osmanlı âdâb ve ahlâkına [terbiye ve ahlâkına] tevâfuk etmediğinden [uymadığından] seyir ve istimândan [dinlenmesinden] Osmanlılarca bir zevk ve letâfet hâsil olamamakta bulunmuş idi. (8)

... Mîlel-i sâirenin [başka ulusların] gerek ibret ve gerek mizah ve zevk için icat ve tasvir edegeldikleri kassaları, hikâyeleri kendi âdât [âdetler] ve ahlâklarına mutâbakattan [uygunluktan] ayrılmadığı cihetle, onların kassaları bize ibret ve şevkten [neşeden] hisse-bahş [hisse verici] olamaz. Meselâ milel-i sâirenin [başka ulusların] oyunlarında yaptıkları şekiller bizde görülmediği için ibretçe tesiri azdır. Oyunun muhâverâtında [konuşmalarında] kullandıkları cıvıllı, gülünçlü sözler mümâresesizlik hasebiyle [alışılmamışlık dolayısıyla], bizde gülünce, zevke hiç yardım edemez. Hâ-

(7) *Diyojen*, 25 Teşrinisani 1288 [6 Aralık 1872], no. 168.

(8) *Hayal*, 31 Teşrinievvel 1289 [12 Kasım 1873], no. 4.

sılı, hiçbir oyun bizim ıslaahımıza tesadüf eylemedikçe bir şeye benzemez (9).

..Tiyatro hemen medeniyet kadar lâzımdır. Fakat medeniyet bir memlekete hariçten [dışardan] girmeyip içinden çıktığı gibi, tiyatro dahi hariçten gelmez, içinden çıkar (10).

... Bizim için tiyatroyu ne Yunan'dan, ne Roma'dan, ne Fransa'dan, ne İngiltere'den almağa ve onlara tatbik etmeğe hacet yoktur. Gerek tatbik ve taklit suretiyle olsun ve gerek min-el-kadim [eskiden beri] mevcut bulunsun, halkımızda tiyatro fikri ve elmizde bir de tiyatro var ki, ismine "zuhurî" [zuhuri kolu, ortaoyunu takımı] diyoruz. İmdi, "zuhurî" denilen tiyatro terakkiyyât-ı zamâneye [zamanın ilerlemelerine] nisbetle geride kalmış da şimdi ihtiyacımıza gayr-ı kâfi [yetersiz] bulunmuş ise, bunu bugünkü ihtiyacâtımıza [ihtiyaçlarımıza] kâfi olabilecek dereceye isâl etmeliyiz [ulaştırmalıyız]. Yani "zuhurî"yi şimdi oynamakta olduğu avlulardan ve yahut ahır gibi yerlerden çıkarıp Gedikpaşa Tiyatrosu [Osmanlı Tiyatrosu] gibi bir muntazam yere götürmeliyiz (11).

..Mösyö Ayvazyan cenapları bizim birtakım "ortaoyunu", "meddah", "karagöz" gibi şeylerimizle eğlenmiş. Bu gibi şeylerin medeni müllete yakışmıyacağını anlatmak istemiş. Fil-hakika [gerçekten], biz karagöz'ün kaba kaba sözlerini ve o cahil meddah'ların naklettikleri [anlattıkları] hikâyeleri dinleriz. Zuhurî kolu'nun da ıslaah-ı hâli [halinin düzeltilmesi] lâzım olduğunu teslim ederiz. Bunlar her ne kadar mükemmel değiller ise de, Fransız şuarâsından [şairlerinden] Müse [Musset] nın "kadehimiz küçük ise de, bizim olduğu için ondan içeriz" dediği gibi, bunlar da bizim kendi metâmımızdır [malımızdır]; bunların kaba sözleri, kaba hikâyeleri hep Türk ahlâkı üzerine bina edilmiştir [kurulmuştur]. Senin bugün istihzâ [alay] ettiğin "ortaoyunu" yarın ıslaah edildiğinde asıl Osmanlı tiyatrosu olacaktır. Güllü Agop'un

(9) *Hayal*, 16 Mart 1290 [28 Mart 1874], no. 45.

(10) *Diyojen*, 15 Teşrinisani 1288 [27 Kasım 1872], no. 164.

(11) *Diyojen*, 25 Teşrinisani 1288 [7 Aralık 1872], no. 168.

tiyatrosuna ise Ermeni, Fransız, İngiliz, İtalyan tiyatrosu denilir, fakat "Osmanlı Tiyatrosu" denilemez. Çünkü içinde Osmanlılığa müteallik [ilgili] hiçbir şey yok (12).

... Memâlk-i İslâmiyyede [İslâm ülkelerinde] ve ez-cümle [bunlar arasında] İstanbul'da pek az zamana kadar bu icap "zuhuri kolu", "ortaoyunu", "hayal" [karagöz] gibi başlıca isimlerle maruf olan İber-âmiz lû'biyyât [ibretli oyunlar] ile ifâ olunurdu [yerine getirilirdi]. Mürûr-i zaman [zaman geçmesi] ve ilâvât-ı eyn ü ân [yer ve zamanın eklemeleri] ile bu oyunların bir çoğu çağırından çıkmış ve tebeddül-i mizâc-ı asr [zamanın mizacının değişmesi] ile umûmun ragebâtı [rağbetleri] artmayıp erbâbı da bu yolda feda eylediği vaktin ivaz [karşılık] ve mükâfatına lâykıyla dest-res olmadılarından [elde edemediğinden] giriftâr-ı fütûr olmuştur [bezginliğe uğramıştır]. Bu oyunlar ise vaktiyle ahlâk-ı mahall'yye [yerli ahlâk] üzerine tesis olunmuş [kurulmuş] bulunduğundan, biz ibret ve zevki yine bil-ıslaah [ihlah ile] bunlarda aramaklığımız lâzım ve zarurîdir (13).

Dünkü "Şark" ta ortaoyunlarının ahlâk-ı umûmiyyeyi [genel ahlâkı] ifsâd eylediğinden [bozduğundan] bahs ile men buyrulması [yasak edilmesi] hakkında bir varaka [yazılı kâğıt; burada: açık mektup] gördük. Vâkâ [gerçi] biz de sâhib-i varaka [açık mektubun sahibi] ile bu bâlâda hem-cfâkârız [aynı düşüncededeyiz], lâkin men'ini [yasak edilmesini] değil, ıslaahını [düzeltmesini] arzu ederiz. Çünkü ortaoyunu Türk'lerin tiyatrosudur. Hattâ zuhûr-ı Osmaniyyanla [Osmanlıların meydana çıkışıyle] beraber ibdâ ve icâl edilmiş [yaratılmış] olan "hayal" [karagöz] den tecessüm etmiş [cisimleşmiş] olduğundan, değil men'ini, illâ [tersine], âdât-ı milliyemize tevfikân [ulusal âdetlerimize göre] ıslaahını arzu etmeliyiz. Bu makuule [ürlü] şeylerin ıslaahı da eshâb-ı kalem'in [kalem sahiplerinin] hümmet ve îanesine [çaba ve yardımına] muhtaç bulunduğundan, hükûmet-i seniyeden [yüce hükümetten] men'ini istihâm edecek yerde, eshâb-ı ka-

lemden ıslaahını taleb ve niyâz etmelidir [dilemeli ve yalvarmalıdır] (14).

... Biz ortaoyunlarını tiyatroya her cihetle tercih ederek [yeğliyerek] ıslaahını arzu eder ye tiyatro idaresi, tiyatroculuğa malûmât-ı kâfiyyesi [yeter bilgisi] olan bir adamın yed-i iktidârında [güclü elinde] bulunmadıkça, ortaoyunlarından ziyade ahlâk ve âdât-ı milliyemizi [ulusal ahlâk ve âdetlerimizi] ifsâd eder [bozar] itikâadındayız [inancındayız] (15).

T e o d o r K a s a p, işte böyle, tiyatronun bir "ahlâk okulu" olduğu düşüncesinden hareket ederek, başka ulusların âdet ve ahlâklarına göre hazırlanmış yabancı oyunların Türk ahlâkını düzeltmeye yaramıyacağı inancıyla, her memlekette tiyatronun dışardan gelmeyip, içerden çıkması gerektiği görüşünü savunurken; Hadîka gazetesinde H a ş m e t adında bir yazar, bu görüşe karşı şöyle demiştir:

... Avrupa oyunları Avrupa'lıların ahlâk ve âdâtı [âdetleri] üzerine yazılmış olduğu için elbette bizim ahlâk ve âdâtımıza tevâfuk etmez [uymaz]... Bununla beraber, hiçbir millet yoktur ki, diğer milletin bu gibi âsârına [eserlerine] göz kulak kapasın. Çünkü böyle şeyler yek-digerinin [birbirinin] ahlâk ve âdâtına vukuuf [öğrenme] içindir, yoksa Kasap Efendî'nin zannı gibi ahlâk dersi almak için değildir.... Avrupa'lılardan aldığımız tiyatro oyunları da bize ahlâk dersi veremez, yalnız hangi milletin eseri ise, o milletin ahvâlinde [hallerinden] haber verir.

... Hasap Efendî, medeniyet bir memleketin içinden çıkar İdd'asında bulunduğundan, tiyatronun da hâricden [dışardan] gelmeyeceğini söylemiş. Biz burasına aslaa ve kat'â [hiç] kabul edemeyiz. Çünkü malûm olduğu üzere tiyatro eski Yunanlıların, Romalıların ahlâk ve terbiye âdâtına [âdetlerine] muvâfık [uygun] olarak ihtirâ [icat] edilmiş bir

(12) *Divâjen*, 9 Teşrinisani 1288 [21 Kasım 1872], no. 161.

(13) *Hayal*, 16 Mart 1290 [28 Mart 1874], no. 45.

(14) *Hayal*, 22 Mayıs 1290 [3 Haziran 1874], no. 69.

(15) *Hayal*, 4 Eylül 1290 [16 Eylül 1874], no. 99.

şeydir. Avrupa'da ise onlara taklit ile başlamıştır. Acaba Yunanlıların, Romalıların ahlâk ve âdât-ı milliyeleri [ulusal ahlâk ve âdetleri] sâir [başka] Avrupa milletlerinin terbiye ve ahlâkına tamamiyle muvâfık mı imiş ki onlar Kasap Efendi gibi taassup etmeyip de taklit ve kabul etmişler? Bir millet ihtilâl ettiği [karışıp görüştüğü] diğer bir milletin ahlâk ve âdâtına vâkıf olunca [ahlâk ve âdetlerini öğrenince] neden ahlâk ve terbiyesini kaybetmiş? Bu nasıl mantık? anlıyoruz (16).

Aynı yazar, daha önce verdiği başka bir karşılıkta da, yerli oyun sayısının azlığına işaret ederek şöyle demiştir:

... İnsaf edelim de bir kere asıl lisan sahiplerinin yazdıkları oyunların miktarını düşünelim. Böyle sekiz on parça oyun ile tiyatro nasıl devam edebilir? (17).

Bu tartışmaya sonradan N a m ı k K e m a l de Tiyatrodan Bahseden Arkadaşlara başlıklı makalesiyle katılarak ve daha çok H a ş m e t'ten yana çıkarak, tiyatro üzerindeki görüşünü şöyle özetlemiştir:

... Fikrimce tiyatro esasen öyle marifet veya ahlâk mektebi değil, âdetâ bir eğlencedir.. Fakat fikr-i beşerin [insan aklının] icat ettiği eğlencelerin cümlesine [hepsine] müreccâh [yeğ] ve cümlesinden faydelidir [faydalıdır]... Eğlencede ibret-bahşıktan [ibret vericilikten] büyük ne falde tasavvur olunabilir?... Ahlâkça tiyatronun hizmetini gazetelerden, kütaplardan ziyade sayarlar. Ben de bu itikada mâilim.

... Oyunlar ekser [çoklukla] Avrupa lisanslarından tercüme olunmak bahsine gelince: bu bir kabahat ise, mes'ûliyeti tiyatroya değil, eshâb-ı kaleme [kalem sahiplerine] aittir. Maamafih [bununla birlikte], tiyatro tercümesinde o

(16) *Hadika*, 4 Kânunuevvel 1288 [16 Aralık 1872], no. 17.

(17) *Hadika*, 25 Teşrinisani 1288 [7 Aralık 1872], no. 12.

kadar büyük bir zarar da göremiyorum... İnsan sû-i misâl [kötü örnek] almak isterse, her gün her tarafı dolaşan sû-i emsâl [kötü örnekler] kâfidir. Edepsizlik yolunu edebiyat içinde aramağa kimse muhtaç olmaz zannedirim.

Edebiyatın vatanı yoktur. Bir fikir eğer sahîh ise, bir lisanı edeceği tesiri diğer lisanı da tamamiyle icra eder.

... Avrupa'da bir oyun yüz kereye kadar oynanırken, İstanbul'da ancak üç beş kere seyr olunduğundan, Güllü Agop Efendinin tiyatrosu Fransa'nın en büyük tiyatrosundan ziyade telifâta [yerli eserlere] ihtiyâç gösterir. O kadar eser nerede bulunacak? Fransa'da tiyatronun muallim-i evveli [ilk öğretmeni] add olunan [sayılan] Corneille, İspanyolcadan, ve Almanya edebiyatının mücidlerinden [yaratıcılarından] olan Goethe Fransızcadan oyun tercüme ettiğini düşündükçe, bizim oyunlar sırf bizim âsardan [eserlerden] olsun demeye dilim varmıyor (18).

N a m ı k K e m a l, bundan birkaç ay sonra, Vatan yahut Silistre dramının "Osmanlı Tiyatrosu"nda oynanmasından bir gün önce, eserini tamtmak için yazdığı Tiyatro başlıklı uzun bir yazıda, T e o d o r K a s a p'ın adını anmamışsa da, onun, sadece, tiyatronun ahlâk mektebi olduğu yolundaki görüşüne katılmış, fakat "zuhuri kolu" ve "ortaoyunu" hakkındaki görüşüne hücum etmiş; G ü l l ü A g o p'un tutumunu ve tiyatrosunu ise övmüştür:

... Bir millet umûmen [hep birden] ahlâk kitabı yazsa bir adamı pek kolay terbiye edemez; bir edip [edebiyatçı, yazar] birkaç güzel tiyatro tertip etse bir milletin umûmunu [hepsini] terbiye edebilir.

... Mîlel-i mütemeddinede [uygar uluslarda] ahlâkça görülen bu kadar inkılâbâta [değişmelere], hissiyatça [duygularca] zuhûr eden [meydana çıkan] bu kadar ulviyyâta [manevî yüceliklere] her şeyden ziyade tiyatrolar hizmet etmiştir.

(18) *Hadika*, 28 Kânunuevvel 1288 [9 Ocak 1873], no. 33.

Bizde ise... "zuhuri kolu" dahi meydana gelmişti. Bu da bir nevi tiyatro demek ise de, tertip ve icrâsında ne tasvir-i tabiat, ne de te'sir-i kelâma [ne tabiatın tasvirine, ne de sözün etkisine] bakılarak, arada "edeb" in iki mânası [1. terbiye, 2. edebiyat] dahi riâyetten sâkıt [saygı gösterilmez, uyulmaz] olduğundan, eğlence değil ukulânın [akulluların] nefretinî celbetmek [çekmek] ve cehelenin [cahillerin] ahlâkını ifsâd eylemekten [bozmaktan] başka hiçbir şeye hizmet etmedi.

... Tiyatro "ortaoyunu" değildir. Çünkü ortaoyunu yalnız güldürür. Tiyatro gâh ağlatır, gâh güldürür, gâh ağlatıp güldürmeden eğlendirir. Ortaoyunu en budalaca evzâr [davarları, durumları], en bi-edebâne [edepsizce] sözleri, en çetrefil, en galiz lâfızları [kaba sözleri] gösterir. Tiyatro, vicdanın en sükû perdesini açar, kalbin en haklı hissiyyâtını [duygularını] tahlil eder, emr-i ehakk-ı nefsâniyyenin [ruhun en haklı buyruklarının] en şedid [şiddetli] te'sirlerini [etkilerini] meydana kor, dünyanın en büyük belliyâtını [sıkıntılarını] tasvir eder; insanın en vahşi hevesâtını [isteklerini] meydana çıkarır, ahlâkın seyyiâtıyla [kötülükleriyle] eğlenir, âdâtn [âdetlerin] münasebetsizlikleriyle istihzâ [alay] eder; aşka bir hicran [ayrılık] musallat eder, seyredenler gıryan olur [ağlar]; riâyâya [ikiyüzlülüğe] bir mas-kara nikaab [maske] geçirir, görenlerin gülmek elinden gelmez. İşte ortaoyunu o, tiyatro budur (19).

Teodor Kasap, Namık Kemal'e tartışmaya girişmek istememiş olacak ki, bu yazılara karşılık vermemiş; ancak, tiyatronun "ahlâk okulu" olduğu yolundaki düşüncesini, Namık Kemal'in "fikrimce tiyatro esâsen öyle marifet veya ahlâk mektebi değil, âdetâ bir eğlencedir... fakat fikr-i beşerin [insan aklının] icat ettiği eğlencelerin cümlesine [hepsine] müreccah [yeğ] ve cümlesinden faldeldir." düşüncesiyle birleştirerek, daha sonraki

(19) *İbret*, 19 Mart 1289 [31 Mart 1873], no. 127.

yazılarından birine, Namık Kemal'in adını anmadan, "tiyatro zararsız eğlencelerin kâffesine [hepsine] müreccahtır. Çünkü hem eğlenceye ve hem de ahlâk ve âdâba [terbiyelere] hizmet eder; lâkin mükemmel ve muntazam olmak şartıyla" (20) diye başlamış; fakat, karagöz ve ortaoyunu hakkındaki görüşü üzerinde direnmiş, bunların önemini ve değerini belirtmek için gazetesinde her vesile ile sürekli yayın yapmaktan geri kalmamıştır. Bu konuda sadece tartışmakla yetinmeyip, kendi görüşünün doğruluğunu ve bu görüşe uygun bir çıkış açılmasını sağlamak isteğiyle, ortaoyununun yeniden düzenlenmesi işine girişmiş, *Hayal* gazetesinin bu işi "der-uhde ettiğini" [üzerine aldığını] bir bildiri ile açıklamıştır. Bu bildiride, o zamana kadar çeşitli yazarlarla giriştiği tartışmalarda ileri sürdüğü görüşler —tiyatronun ahlâk okulu olduğunu, başka ulusların ahlâk anlayışı ve âdetleri bize uymadığı için, onların oyunlarından bizim ibret dersi alamıyacağımızı— özetledikten sonra, şöyle demektedir:

... Buraları umûmun müsellemi [herkesin doğru olarak kabul ettiği], ve bâzı zevât-ı izâmın da [büyük zatların da] bizim oyunlarımızın islah ve tervici [düzeltilmesi ve sürümünün artırılması] arzusunda buldukları "*Hayal*" idaresinin malûmu olduğundan, hubb-i vatan [vatan sevgisi] sâkasıyla [sebebiyle] bu yolda âcizâne bir hizmete muvaffakiyet [başarı] ümidiyle, hayal [karagöz], ortaoyunu gibi oyunlarda mahâret-i kâfiyyeleri [yeter ustalıkları] olan zevâtın [zatlardan] bir ikisyle görüşülerek hazırlardan işe yarıyan ve kâabil-i islah [düzeltilmesi kabil] olan oyunların tekrar tertibine [düzenlenmesine] ve millet-i sâirenin [başka ulusların] en büyük müelliflerinin [yazarlarının] ibret-engiz [ibret verici] ve letâif-âmiz [güzel şeyler karışmış] olan en güzel eserlerinden ahz-i esâs e'terek [temel alarak] bizce istenilen yolda terkibine [birleştirilmesine] mübâşeret olundu [baş-

(20) *Hayal*, 31 Teğrinievvel 1289 [12 Kasım 1873], no. 4.

landı] ve "Hayal" idaresi ortaoyunlarının bu yolda tertibi idaresini der-uhde ederek [üzerine alarak]... (21).

Ortaoyunlarından hangilerinin "ıslah" edilerek sahnede oynanabilir hale getirilmek üzere ele alındığını ve nasıl bir sonuca ulaşıldığını bilmiyoruz. Batılı yazarların eserlerinden alınacak temeller üzerine kurulması düşünülen oyunlara gelince; bunun elimizdeki tek örneği, **İşkilli Memo**'dur. Bu oyunun üzerinde ayrıca duracağız.

Şinasi ile başlayıp Âli Bey ve Ahmet Vefik Paşa ile başarılı ilk örnekleri verilen yerli oyun geleneklerinden yararlanma akımını Teodor Kasap, işte böyle, bilinçli olarak bir plâna bağlamaya çalışmışsa da, işbirliğine çağırıldığı "eshâb-ı kalem" [kalem sahipleri] ne yazık ki bu çağrıya kulak asmadığı ve onun görüşünün tam tersine bir yol tuttuğu için, tiyatromuz bugüne değin kişiliğini bulamamış, Batı taklitçiliğinden kurtulamamıştır. Bunda, katıksız Batı hayranlığıyla işe girişen Namık Kemal'in, daha sonra da Abdülhak Hâmi'nin büyük etkisi olduğu kanısındayım. Bu iki yazar, kendi çağlarının büyük sanatçıları sayıldıkları için, "eshâb-ı kalem", Teodor Kasap'ın gösterdiği yola gitmektense, ötekilerin tutumunu örnek edinmiştir (22). İşte bu tu-

(21) *Hayal*, 16 Mart 1290 [28 Mart 1874], no. 45.

(22) Bu iki yazarın oyunlarını incelediğimiz zaman, çoğunda, Batının ünlü eserlerinden gelme birtakım etkiler; kimizaman, etkinin de üstünde, konular, olaylar, durumlar, sözler arasında yakın benzerlikler, hattâ olduğu gibi aktarmalar görürüz.

Namık Kemal'de: *Vatan yahut Silistre*'nin birinci sahnesi üzerinde *Shakespeare*'nin *Romeo ve Juliet* dramının balkon sahnelerinin etkisi; *Gülîhâl* ile *Hamlet* arasında açık benzerlikler; *Zavallı Çocuk*'un bütünü üzerinde *Romeo ve Juliet*'in, sondaki ölüm sahnesinde ise *Hugo*'nun *Hernani* dramının etkisi; *Mukaddime-i Celâl*'de *Hugo*'nun *Cromwell* önsözünün adım adım izlenmesi, v.b...

Abdülhak Hâmi'te: *Nestere*n oyununun, *Cor-*

tum, tiyatro edebiyatımızı bir çıkmaza saptanmış, Şinasi ve Âli Bey'in olumlu başlangıcını olumsuz bir sonuca ulaştırmıştır.

Şu noktayı da ayrıca belirtmek gerekir: **Hayal** gazetesindeki bildiriden ve kendi eserlerinden açıkça anlaşılıyor ki, Teodor Kasap, Batı oyunlarına kapıları büsbütün kapamayı değil, onlardan ibret alınabilecek olanların bizim ahlâk ve âdetlerimize uydurularak Türkçeye aktarılmasını düşünmüştür.

ESERLERİ :

1 — **Monte-Kristo**: Roman, Ahmet Mithat matbaası. İstanbul 1288 [1871]. Alexandre Dumas père'in **Le Comte de Monte-Cristo** adlı romanının çevirisidir.

Eser, ilkin, **Diyojen** gazetesinde tefrika edilmeye başlanmış (23), "on ikinci bâb" a kadar yayımlanmış, fakat tefrikası çok uzun süreceği için, yarıda kesilmiş, forma forma basılarak satışa çıkarılmıştır.

Tefrikanın kesilmesinden dört sayı sonra, **Diyojen**'de şöyle bir ilân yayımlanmıştır:

Şimdiye kadar "**Diyojen**" e tefrika suretiyle derc edilmekte [konmakta] bulunan "**Monte-Kristo**" hikâyesi her birisi "**Diyojen**" büyüklüğünde tahminen yirmi iki tertip [forma, fasikül] olmak üzere altı ciltten ibaret ve bunun "**Diyojen**" vasıtasıyla ikmalî [tamamlanması] ise pek uzun bir zamana mütevakıf [bağlı] bir keyfiyyet [iş] bulunduğu elhette, hikâye-i mezkûrenin [adı geçen hikâyenin] bundan böyle haftada iki veya üç defa birer tertip olarak tab'ü ihrâcî [ba-

ne ill'e'in *Le Cid* tragedyasına nazire olarak yazılması; *Eşber* üzerinde yine *Cornéille*'nin *Horace*, *Racine*'nin *Büyük İskender* tragedyelerinin etkileri; *Finten* üzerinde *Shakespeare*'nin *Othello* ve *Macbeth* dramlarının açık izleri, v.b...

(23) *Diyojen*, 30 Teşrinievvel 1287 - 20 Mayıs 1288 [11 Kasım 1872 - 1 Mayıs 1873], no. 66 - 123.

sılıp çıkarılması] ve gazete müvezzeleri [dağıtıcıları, satıcıları] vasıtasıyla bey' ü furuhtu [satılması] tensif kalmış [uygun görülüş] ve ol vechile tab' ü ihrâcana mübâşeret olunmuştur [başlanmıştır]... (24).

Eser çok tutunmuştur.

A h m e t M i t h a t, ilk romanı **Hasan Mellâh** [Gemici Hamî] ı buna nazire olarak yazmıştır (1875).

2 — **Pinti Hamit**: Mudhike [komedyal], 5 fasıl [perde]. İstanbul 1290 [1873] (25). İkinci bas. İstanbul 1324 [1908]. **M o l i è r e**'in **L'Avare** [Cimri] (1668) adlı komedyasından aktarılmıştır.

T e o d o r K a s a p, **Diyojen** gazetesinde tiyatroyun ahlâk okulu olduğu ve Türk âdetlerine uygun olması gerektiği yolundaki görüşünü savunurken, buna bir de örnek vermeyi düşünmüş olacak ki, **M o l i è r e**'in **Cimri** adlı komedyasını yerli geleneklere uydurarak ve halk arasında cimrilik örneği diye anılan **P i n t i H a m i t**'e uyguluyarak Türkçeye aktarmıştır.

Eser, Osmanlı Tiyatrosu'nda oynanmış (6 Nisan 1873) ve "teşrihe râğbet buyurmuş olan zevâtan [zatların] mazhar-ı tahsini" olmuştur [beğenmesiyle şeref kazanmıştır] (26).

Yukarda da söylediğimiz gibi, oyuna **Pinti Hamit** adının verilmesi, o sırada şehzade bulunan Abdülhamit'i kızdırmıştır. **T e o d o r K a s a p**'in oğlu **D i y o j e n**, konuyu aydınlatmak için, İsmail Habip Sevük'e Atina'dan gönderdiği 9 Şubat 1939 tarihli bir mektupta, şöyle demektedir:

(24) *Diyojen*, 29 Temmuz 1288 [10 Ağustos 1873], no. 127.

(25) *Çingiraklı Tatar* gazetesinin 29 Mart 1289 [10 Nisan 1873] tarihli 2 nci sayısında şöyle bir ilân var:

Gedikpaşa Tiyatrosu'nda oynamakta olan "Pinti Hamit" komedyası Köprübaşı barakasında ve Bahçekapısı'nda Acem Hasan Ağanın dükkânında satılmakta olduğu ilân olunur.

Bu bakımdan, kitabın üzerindeki 1290 tarihinin hieri tarih olduğu anlaşılmalıdır.

(26) *Çingiraklı Tatar*, 29 Mart 1289 [10 Nisan 1873], no. 2.

"**Pinti Hamit**" piyesi basılıp satıldıktan ve ilânları da yapılarak tiyatro binası baştan başa dolduğu sırada, sonradan Rejî komiseri olan **Nuri Bey**, şehzade **Abdülihamit** namına **Teodor Kasap**'a gelip bu ismin değiştirilmesini ve değiştirmese, hakkında hayırlı olmayacağını söylemiş. Halbuki basılıp satılmış ve ilânları yapılmış bir piyesin son dakikada isminin değiştirilmesinden bir fayda çıkmıyacağı tabii idi (27).

Oyun, yine adı yüzünden, **Basiret** gazetesinde eleştirilmiş (28); **Teodor Kasap**, bu yazıyı **Çingiraklı Tatar**'a olduğu gibi alarak, ileriye sürülen düşüncelere birer araç içinde karşılık vermiştir:

... **Tahkikimize** [araştırıp öğrendiğimize] göre, bu oyun **Fransız İslanından** yapılmış ve lâkâbı da "**Hasis**" imiş. **Acaba** tercümesine himmet buyuran zatın "**Hasis**" tabirini "**Pinti Hamit**" e tebdil etmesinden [değiştirmesinden] muradı nedir, anhyamadık. Eğer maksadı bu isim ifrât-ı hussete [aşırı hasisliğe] delâlet eder mülâhazası [düşüncesi] ise (ifrât-ı hussete delâlet ettiğinden değil, ancak misallerle şöret bulunmuş, ismi hussette [hasislikte] darb-ı mesel [atasözül] olmuş bir "**Pinti Hamit**" vardır da onun için...), şurasını düşünememiş ki, "**Nikola, Petro**" namında pek çok ahissâ [hasisler] bulabilir (Nasıl düşünmedim, düşündüm ama, dediğiniz gibi "**Nikola, Petro**" ismini versen, onun için de niçin "**İstefan**" yahut "**Artin**" denilmemiş diye itiraz edersiniz diye korktum. Yoksa her millette hasis vardır.. Senin bu yolda müdahanelerine [dalkavukluklarına] Osmanlılar aldanmaz). **Yine** işittiğimize göre, bu oyunun mütercimî [çevireni] bir **Hristiyan imiş**; işte o **Hristiyan mösyöye** deriz ki, Müslümanlar sahâvetle [cömertlikle] meşhurdurlar (Evet ama, "**Pinti Hamit**" husset [hasislik] ile maruftur)... (29).

Görüldüğü gibi, oyunun eleştirilmesi sanat-dışı bir açı-

(27) **İsmail Habip Sevük**: *Tanzimatın berki*, c. I, İstanbul 1940, s. 218.

(28) *Basiret*, 25 Mart 1289 [6 Nisan 1873], no. 895.

(29) *Çingiraklı Tatar*, 29 Mart 1289 [10 Nisan 1873], no. 2.

dan ele alınmış, Hıristiyanlık-Müslümanlık kavgası haline dökmüştür. **Pinti Hamî**, Ahmet Vefik Paşa'nın Azarya aktarısından çok daha başarılı olduğu halde, ikincisinin ün alıp birincinin unutulmasında, cimrilğin birinde Yahudi'lere, öbüründe Müslüman Türk'lere uygulanmasının etkisi olmuştur kanısındayım.

3 — **İşkilli Memo**: Ortaoyunu, 1 fasıl. Hayal matbaası. İstanbul 1291 [1874] (30). İkinci bas. **Tam Müstebit yahut İlkili Memo**: İstanbul 1324 [1908]. M o l i è r e'in **Sganarelle ou le Cocu imaginaire** (1660) adlı bir perdelik manzum komedyasından aktarılmıştır.

T e o d o r K a s a p, yerli oyun geleneklerinden yararlanma konusunda giriştiği çetin tartışmalardan sonra, görüşünün doğruluğunu ispat için, ortaoyunlarının "ıslahı" ve başka ulusların eserlerinin bize uyabilecek olanlarından alınacak temeller üzerine oyunlar kurulması işine giriştiğini **Hayal** gazetesinde yayımlanan bir bildiri ile açıklamıştı. Bundan tam bir ay sonra, aynı gazetede, **İşkilli Memo** oyununun tefrikasına başlanırken, bildirideki sözler tekrarlandıktan sonra, şöyle denmektedir:

... İşte meşhur Molyer [Molière] in "**İskanarel**" [Sganarelle] nâmında olan komedyası esas ittihaz olunarak [te-

(30) Bu eser ilkin **Hayal** gazetesinde tefrika edilmiş, tefrikanın sona erişinden iki sayı sonra, aynı gazetenin 29 Mayıs 1290 [10 Haziran 1874] tarihli 71 inci sayısında şöyle bir ilân yayımlanmıştır:

Gazetemize tefrika suretiyle derc edilmekte [konmakta] olan "İşkilli Memo" nâm [adlı] ortaoyunu ayrıca tab edilmiş [basılmış] olduğundan, yüz para fiatla gazete müvezzilleriyle [satıcılarıyla] kitap satılan mahallerde sürûht olunmaktadır [satılmaktadır].

Bu bakımdan, kitabın üzerindeki 1291 tarihinin hicri tarih olduğu anlaşılmalıdır.

İç kapakta "**İlk defa olarak Hayal matbaasında tab olunmuştur**" dendiği halde, dış kapakta "**İkinci defa olarak Hayal matbaasında tab olunmuştur**" denmektedir. Dış kapaktaki bu "ikinci tabı" kaydı, gazetede tefrikanın "birinci tabı" sayıldığını gösteriyor.

mel olarak alınarak **İşkilli Memo**" nâmiyle tertib edilen bir fasıl ortaoyunu bu nüshamızdan başlayarak derc olunacaktır (31).

Eserin yayımlanması 12 tefrika sürmüştür (32). Tefrikada, çevirenin adı bildirilmemiştir. T e o d o r K a s a p'ın adı, oyunun kitap halindeki baskısında açıklanmıştır.

Kitabın üzerine, "komedyâ", ya da "mudhike" denme-yip de "ortaoyunu" diye yazılması, T e o d o r K a s a p'ın, Batı oyunlarını dahi hangi açıdan aktardığını göstermesi bakımından dikkate değer. İç kapakta, ayrıca, şöyle bir kayıt vardır:

Fransa meşâhîr-i suarâsından [ünlü şairlerinden] Molyer (Molière) in "İskanarel" [Sganarelle] nâm komedyasından âdât-ı Türkiyyeye tevfiikan [Türk âdetlerine uydurularak] tertcimesi.

Son tefrikanın yayımlandığı sayıda, bir gün önceki **Şark** gazetesinde ortaoyunlarının genel ahlâkı bozduğundan söz açılarak hükümetçe yasak edilmesini diliyen bir yazıya verdiği karşılıkta, Türk tiyatrosu olan ortaoyununun yasak edilmesini değil, ulusal âdetlerimize göre "ıslah" edilmesi ni dilememiz gerektiğini, böyle şeylerin ıslahının da "eshâb-ı kalemin" [kalem sahiplerinin] çaba ve yardımlarıyla olabileceğini söyledikten sonra, şöyle demektedir:

... Biz bu noktayı cümleden [herkesten] evvel nazâr-ı dikkate alarak, hattâ "**İşkilli Memo**" nâmıyla bir de oyun yazdık. Bugün de tekâmül oldu [sona erdi]. Yakında dahi mevki-i icrâya konulacaktır [oyunacaktır]. Çünkü ma-al-mem-nûniyye [memnunlukla] kabul ediyorlar. Bu halde, onlara irâe-i tarik etmeli [yol göstermeli], eğer kabul etmezlerse, o zaman şimdiki yolda oynadıkları oyunların men'ini taleb etmeli [istemeli].

Vakââ [gerçik] bunun tamamen ıslahı bizim vüs'umtüzün

(31) *Hayal*, 16 Nisan 1290 [28 Nisan 1874], no. 58.

(32) *Hayal*, 16 Nisan 1290 - 22 Mayıs 1290 [28 Nisan 1874 - 3 Haziran 1874], no. 58 - 69.

[gücümüzün] fevkinde [üstünde] olduğundan, bu bâbda acizimizi [gücsüzlüğümüzü] itiraf ile beraber bu bâbda olan teşebbüsümüz [teşebbüslerimiz, işe girişmelerimiz] mücerred [sırf] bir çığır açmaktan ibaret olduğunu ve eshâb-ı kalem [kalem sahipleri] tarafından ıslâhı hakkında dîrig-i himmet buyurulmadığı [çabalar esirgenmediği] takdirde pek az müddet zarfında ikmâl-i noksan ederek [eksikleri tamamlanarak] şâyân-ı temâşâ [seyredilir] bir hale vâsıl olabileceğine [ulaşabileceğine] dahi eminiz (33).

Fakat, yukarda da bir vesile ile söylediğimiz gibi, işbirliğine çağrılan "eshâb-ı kalem" bu çağrıya kulak asmamış, T e o d o r K a s a p'ın açmak istediği "çığır", olduğu noktada kalmıştır.

Ortaoyunu yazmak isteği, yazarı, dil bakımından da o oyunlarda tutulan yolu izlemeğe yöneltmiştir:

a. Eserde, genel olarak, halkın konuşma üslûbu benimsemiştir:

- Seni gö'dü utanmaz arlanmaz seni!
- Bir de durmuş da utanmadan ağlıyor
- Kız, aklın başına topla, kemüderini kurarım. Ben öyle naz maz istemem.
- Bırak Allahın seversen! Herkesin derdi kendine elveriyor.
- Adam sen de! Ben de ehemmiyet vermem vesselâm!
- Bizim postal ne halt etse iyi! Üç aydan beri Safer Beyi seviyormuş da, bizim haberimiz yok.
- Vay seni amansız köpek vay! Dur yanına geleyim de sana göstereyim!
- O Safer Beyin bana ettikleri yok mu, sırtım tenesire gelse unutmam.

(33) *Hayat*, 22 Mayıs 1290 [3 Haziran 1874], no. 69. duğu noktada kalmıştır.

b. Konuşma dilindeki ölçü içinde, yer yer, devrik cümleler de kullanılmıştır:

- Ver şunu bana!
- Ver şu resmi bana!
- Bırak Allahın seversen!
- Çekil oradan bakayım!
- Cehennem ol şuradan, postal!
- İşine git, herif, beni kızdırma!
- Acaba sen benden iyi misin, a kaltak?
- Şunun yüzüne bak bir kere!
- Canım nedir bu şamafta?
- Bu çapkın değil mi senin gizli alevin'in marsığı?

c. Atasözü ve deyimlerden yararlanılmıştır:

- Yavuz hürsüz ev sahibini bastırır.
- Aç ayı oynamaz.
- Aklını başına topla.
- Ağzını açtırma.
- Yaradana kurban olayım.
- Sen onu benim küllâhuma anlat.
- Ben öyle gürültüye pabuç bırakmam.
- Hepsinin boynu altında kalsın.
- Huyunu suyunu bilmezmiş.
- Kulak mısafiri oldum.

ç. Kimi yerlerde, yazı, hattâ konuşma dilinde yaygın halde kullanılan yabancı sözcüklerin yerine Türkçeleri konmaya çalışılmış; sözgelimi, şüphe yerine işkil, nüks etmek yerine üstelemek, kdfâyet etmek, kâfi gelmek yerine elvermek denmiştir:

- Fena bir işkil [şüphe] yitireğimi tirmalamıya başladı.
- Daha o hal geçmedi. Yolda yine üsteliyebilir [nüks edebilir].

— Şimdiye kadar ettiklerin elvermedi de [kifâyet etmedi de, kâfi gelmedi de], yine mi hakarete başladın?

d. Buna karşılık, konuşma dilinde kullanılmıyan yabancı sözcüklerle yabancı dil kurallarına da arasına yer verilmiştir. Yazır, bu alanda da, karagöz'le ortoyunu'nda tutulan yola uymuştur. Ancak, o oyunlarda, yabancı dil etkileri, çoklukla, yarı aydını temsil eden kişilerin —karagöz oyununda Hacivat'ın, ortaoyunu'nda da onun karşıtı olan Pişekâr'ın— dilinde görülür. Burada ise öyle bir ayırım yapılmamış, bütün kişiler, yer yer, yabancı sözcük ve yabancı dil kurallarıyla konuşurulmuştur:

— Sen benim efkârımı [düşüncelerimi] tahvil edeceksin [değiştireceksin] ha?

— Senin muhabbet dediğin ba'd-en-nikâh [nikâktan sonra] zuhûr eder [kendini gösterir].

— Beyninizde [aranızda] olan ülfete [sıkı-fıkılığa] mümânaat edersem [engel olursam] ta'yib olunmam [ayıplanmam] zannederim. Çünkü taht-ı nikâhındadır [nikâhım altındadır].

— Sizden kâmilin [büsbütün] müfârekattan [ayrılma-dan] evvel hiddefimi teskin [yatıştırmak] için...

— Vadinizi hilâf ettiğinizin [tutmadığınızın] ispatı.

Bu dil, ancak birkaç yerde, alay, nezaket, ya da saygı-yı belirtmek v.b. gibi, belli bir maksatla kullanılmıştır:

— Anlaşılan, Beyefendi, Hanmefendi hâzretlerinin mi-zâc-ı şeriflerine [mübarek tabiatlarına] muvâfık [uygun] gelmemiş öyle mi?

— Sümbül Hanımın bendenize akdi [nikâhlanması] hakkında etmiş olduğunuz va'di icrâ buyuracağımıza ümid-vârım [umutluyum].

— Veli-nî'metim [besliyenim], bâis-i hayâtım [hayatımın sebebi] değil misiniz? Kime isterseniz ona veriniz.

e. Kimi yerlerde, konuşma üslûbu dışında, eski yazı üslûbıyla kurulmuş cümlelere de raslanmaktadır:

— Ne acâyip ki bu resim sizin elinizde bulunuyor.

— ... O zatın zevci bulunduğum cihetle beyninizde olan ülfete mümânaat edersem ta'yib olunmam zannederim.

f. O devirde kullanılan kimi söyleyişler bugün eskimiş, değişmiştir:

— Ne demek istersin [istiyorsun], sarhoş köpek, söyle-sen e!

— Bakar mısın şuna [şuna bak], bir de durmuş da utanmadan ağlıyor.

— Pek o kadar çabuk da işkillenmeli değil [işkillenmemeli].

— Doğrusu ben de boş durmalı değilim [boş durmamalıyım].

— Lâkın ne lâzım [ne lüzumu var], belki gören olur da güler.

— Ziyade lâkırdı ne lâzım?

g. Karagöz oyunundaki "Karagöz" ile, ortaoyunundaki "Pişekâr" tiplerinin karşılığı olan Memo, karısına seslenirken, ona "Hanım" v.b. diyecek yerde, Karagöz'ün kullandığı "abla" sözcüğünü kullanmıştır:

— Gel abla! birbirimizi temizleseک nasıl olur?

4 — Para Meselesi: Komediya, 5 perde. Hayal matbaası. İstanbul 1292 [1875] (34). A l e x a n d r e D u m a s

(34) *Hayal* gazetesinin 3 Haziran 1291 [15 Haziran 1875] tarihli 156 ncı sayısında şöyle bir ilân var:

İşbu komediya Pariste oynandığı esnada fevkalâde mazhar-ı râğbet olduğı [çok beğenildiğı, tutulduğı] gibi tercümesi olunduğı üsanlarda dahî râğbet-i umûmiyyeye [herkeşçe beğenil-

film'in **La Question d'argent** (1857) adlı komedyasından çevrilmiştir.

Kitabın başındaki kısa önsözde, **T e o d o r K a s a p**, "tiyatronun icadındaki asıl maksadın, ahlâka hizmet etmekle beraber, halkı eğlendirmek olduğu" nu tekrarladıktan sonra, ahlâkı düzeltme konusunda komedyaları dram ve tragedyalardan daha yararlı bulduğunu, onun için komedyaları ötekilere yeğ saydığını anlatmıştır. Kitabın **Hayal** gazetesinde yayımlanan ilânında da, "içindekiler İstanbul'un şimdiki hallerine pek uygun bulunduğundan" Türkçeye çevrildiği bildirilmiştir.

5 — **Lükresya Borçiya**: İstanbul 1292 [1875]. **V i c t o r H u g o**'nun **Lucrèce Borgna** (1833) adlı dramından çevrilmiştir (35).

Cevdet KUDRET

meye] nâil olmuş olduğundan ve münderecdi [içindekiler] İstanbul'un ahvâl-i hâzırasına [şimdiki hallerine] pek muvafık [uygun] bulunduğundan bu kere isân-ı Türkiye [Türk diline] tercüme ve nakl edilerek beheri [her biri] yirmi üç satırh yüz seksen dört sahifeden yani on bir buçuk formadan ibaret olduğu halde tab edilmiştir... Matbaamızda ve gazetes müvezzilerinde [dağıtıcılarında] fûrûht olunmaktadır [satılmaktadır].

Bu bakımdan, kitabın üzerindeki 1292 tarihinin hicri tarih olduğu anlaşılmaktadır.

(35) **C e v d e t P e r i n**: *Tanzimat Edebiyatında Fransız Tesiri*. Pulhan matbaası. İstanbul 1946, s. 211.

Bu çeviriyle göremediğim için herhangi bir bilgi veremiyecğim.

İ Ş K İ L L İ M E M O

Ortaoyunu

(Bir Fasil)

Fransa meşâhîr-i suarâsından Molyer'in İskanarel nâm komedyasından âdât-ı Türkiyyeye tevfikân tercümesi

Mütercimi

TEODOR KASAP

İlk defa olarak

Hayal matbaasında tab olunmuştur
Her hakkı sahibine aittir.

Sene

1291

E Ş H A S

VELİ BABA . . .	Esnaftan
SÜMBÜL HANIM . . .	Veli Babanın kızı
SAFER BEY . . .	Sümbül Hanımın aşığı
BEHRAM . . .	Safer Beyin uşağı
İŞKİLLİ MEMO . . .	
KAMER HANIM . . .	İşkilli Memo'nun karısı
BURGUCU . . .	Sümbül Hanımın nişanlısının pederi
DÜRDANE . . .	Sümbül Hanımın dadısı
KARA BABA . . .	Kamer Hanımın akrabası

BİRİNCİ MECLİS

SÜMBÜL HANIM, VELİ BABA, DÜRDANE

SÜMBÜL — (Kaçarak ve babası arkasından kovahyarak) İstemem! İstemem! İstemem!

VELİ BABA — Ne halt eder! İstemez misin? Seni gi-di utanıp arlanmaz seni! Sen benim efkârımı tahvil edecek-sin ha! Bakayım sen kim oluyorsun ki hükümümün altından çıkmak istiyorsun? İki dirhem beyinle babanın koskoca bir kantar beyni ile tartılacaksın öyle mi? Hakkında hayırlı ola-nu sen mi daha iyi bilirsin, yoksa ben mi? Kız, aklını başı-na topla, kemiklerini kırarım. Ben öyle naz maz istemem. (Huzzâra) Göya hanımefendi huyunu suyunu bilmezmiş. (Kı-za) Ben sana "Herifin zengin olduğunu anladım. Tahkik ettim." diyorum. İşitmiyor musun? Yirmi bin kuruş iradı varmış. Dünyada bundan daha güzel, daha namuslu adam ola-bilir mi?

SÜMBÜL HANIM — (Ağhyarak) Hi! Hi! Hi!

VELİ BABA — Ne o! Ne oldu? Bakar mısın şuna, bir de durmuş da utanmadan ağlıyor. Cinleri başıma toplama, seni fena ederim... Ama ne olacak? Yeni çıkma moda ha-nımefendiler... Allahtan korkmazlar! İnsanlardan utanmaz-lar!

SÜMBÜL HANIM — A efendim, beni Safer Beye vade-den sen değil mi idin? Senden izinsiz bir şey yaptım mı? "Safer Beye var" diye beni teşvik eden sen değil misin? Şimdi "O olmaz, başkasına vereceğim" diyorsun.

VELİ BABA — Ne olmuş? Vadetmişsek vermedik mi! Şimdi ondan daha zengini çıktı. Safer Bey güzelmiş, benim ne vazifem! Zengin dururken güzelmiş diye adama kız ve-rilir mi? Bilmezsen öğren: Senin para dediğin, çirkini bile

güzellendirir. Hem parası olmayanda insanîyet de olmaz. Ama ötekini şimdi sevmiyor muşsun, nikâhtan sonra seversin, nikâhta keramet vardır. Senin muhabbet dediğin ba'd-en-nikâh zuhûr eder. Lâkin kabahat sende değil, benim gibi köpekte ki emrecek yerde, durmuş da öğüt, nasihat veriyor.

İşte sana "Arsızlık istemem!" diyorum. Ben öyle avurdan filândan anlamam. Bugün görücüler gelecek. Haydi göreyim seni güler yüz gösterme de bak!

İKİNCİ MECLİS

SÜMBÜL HANIM, DÜRDANE

DÜRDANE — Bu ne canım! Bu ne! Sen çıldırdın mı? Herkes koca diye ölüp dururken, sana koca veriyorlar da almak istemiyor musun? İşte dünya böyledir: eline geçen kadrini bilmez, kadir bilenin eline geçmez. Ah, ne olurdu sevabına beni de bir kocaya veren bulunaydı. Alimallah naz maz değil, pabuçsuz koşardım.

Geçen gün hoca efendinin söylediği gibi, "Karı dediğin sarmaşığa, erkek dediğin ağaca benzer; sarmaşık ağaca sarılmayınca büyüyebilir mi?" Hoca efendinin sözü pek doğrudur. Kendimden kıyas ederim. Rahmetli sağken, yanaklarım pancar gibi, kalbim de rahat idi. Şimdi bir deri bir kemik kaldım. Hey gidi günler, hey gidi geceler! Kara kışta mangalsız yatardım, şimdi ise Ağustos'ta titriyorum. Gel beni dinle de kocaya varmana bak. Dünyada gece yanında biri bulunmaktan lezzetli bir şey yoktur. Hiç değilse insan ak-sırınca bir "Hayrola!" diyen bulunmalı.

SÜMBÜL HANIM — Canım, hiç öyle şey olur mu? Safer Bey gibi bir civanı bırakıp da o çirkin herife nasıl varayım?

DÜRDANE — O da İzmit'te ne geziyor? Şimdi İstanbul'u bırakıp da İzmit'e gitmenin mânası var mıydı? Kim bilir, bir başkasına mı gönül verdi, ne oldu?

SÜMBÜL HANIM — (Safer Beyin resminin göstererek)

Ah! Ne söylüyorsun? Şunun yüzüne bak bir kere! Yaradana kurban olayım! Böyle melek simalı bir civandan hiç hiyanet me'mûl olunur mu? Ah! hele bak. Aman! bir şey oluyorum. Üzerime fenalık geldi. Beni tut! (Resim elinden düşer.)

DÜRDANE — (Telâşla) Aman! yetişin, kirase yok mu?..

ÜÇÜNCÜ MECLİS

SÜMBÜL HANIM, DÜRDANE, IŞKİLLİ MEMO

IŞKİLLİ MEMO — Canım nedir bu şamata?.. Ne oldu?..

DÜRDANE — Ne olacak, hanımefendi gidiyor.

IŞKİLLİ MEMO — Nereye gidiyor?

DÜRDANE — Canım nereye gidecek? Ölüyor!

IŞKİLLİ MEMO — Ölüyor mu? Ne olmuş, kıyamet mi kopmuş? Ölüyorsa o ölüyor, sen ne bağıryorsun? Çekil oradan bakayım! (Sümbül Hanıma) Hanımefendi, ne o! Öldün mü? O ne! Cevap vermiyor.

DÜRDANE — Aman sen şurada dur, ben gidip birini çağırayım da kaldırtayım.

DÖRDÜNCÜ MECLİS

SÜMBÜL HANIM, IŞKİLLİ MEMO, KAMER HANIM

IŞKİLLİ MEMO — (Elini Sümbül Hanımın göğsüne sokarak) Donmuş be! Dur bakayım nefes alıyor mu? Bir şey anlıyamadım ama, sağ zannederim.

KAMER HANIM — (Pencereden) O ne! Şu herif bizimki değil mi? Kimi kucaklıyor? Vay seni amansız köpek vay! Dur yanına geleyim de sana göstereyim!

IŞKİLLİ MEMO — Yazık be! Şunu ayıltmanın bir ça-

resi? Canım, bu dünyada yaşayabilirken öteki dünyaya gitmekten de büyük divanelik olamaz.

(Dürdane bir hamal getirip Sümbül Hanımı arkasına yükleterek birlikte giderler.)

BEŞİNCİ MECLİS

KAMER HANIM

KAMER HANIM — (Yalnız) Vay! gitmiş. Bakar mısın bir kere nasıl da çabucak kaçtı. Ama akşam eve gelmez mi? Bir vakitten beridir yılan gibi soğuk durduğunun sebebini şimdi anladım. Meğer nafakamızı başkasına vererek bize oruç tutturuyormuş. Ne olacak, erkek değil mi, hepsinin boynu altında kalsın. Mübah olan şeyi sevmezler. İptidaları arzu, muhabbet gösterirler, sonra bir de bakarsın ki birdenbire soğurlar, haramdan kısmet ararlar. Ah! koca değiştirmek de gömlek değiştirmek gibi âdet olmalı değil mi idi? Yalnız kendim için değil, Allah bilir, ekseri kadınlar da memnun olurlardı. (Sümbül Hanımın düşürdüğü resmi alarak) Ay! Bu ne? Ne güzel, ne âlâ resim. Dur bakayım.

ALTINCI MECLİS

KAMER HANIM, İŞKİLLİ MEMO

İŞKİLLİ MEMO — (Kamer Hanımı görmiyerek) Ölmüş zannettik ama sağlamış. Bir saat sonra bir şey kalmaz, benden sağlam olur.

O kim? Bizim kaşık düşmanı değil mi?

KAMER HANIM — (İşkilli Memo'nun geldiğinden haberi olmayarak) Ne de güzel şey! Lâkin resim güzel ama, herif de güzelmiş.

İŞKİLLİ MEMO — (Yavaş yavaş gelip karısının omuzundan bakarak) Bu kadar dikkatle baktığı acaba ne imiş?

Vay! bu resim bizim namusa ait bir şeye benziyor. Fena bir işkil yüreğimi tırmalamağa başladı.

KAMER HANIM — (Kocasını görmiyerek) Ben ömrümde böyle güzel görmedim. Bu resim, etrafında olan altından pahalı olmalıdır. (Kokuyarak) Oh! ne de güzel kokuyor.

İŞKİLLİ MEMO — Ne halt eder postal, öpüyor mu? (Elini başına koyarak) Takındık diyelim mi?

KAMER HANIM — (Kocasını görmiyerek) Ah! şöyle bir delikanlı muhabbet arzedecek olsa, vallah insan dayanamaz.

Ah! Rabbim, ne günahın sahibiyim ki böyle bir güzele düşmedim de, suratsız, miskin, musibet, menhus bir herife düştüm.

İŞKİLLİ MEMO — (Karısının elinden resmi kaparak) Seni gidî kaltak seni! Zevce-i muhtereminin namusunu pâ-yimâl edersin ha! Anlaşılan, beyefendi hanımefendi hazretlerinin mizâc-ı şeriflerine muvâfık gelmemiş öyle mi? Acaba sen benden iyi misin, a kaltak? Ben almasa idim seni kim alırdı? Söyle bakayım, şu boya, şu bosa, ay gibi surata ne özürlü buluyorsun? Benim için gece gündüz ah vah çekmekten verem olanların hadd ü hesabı yok, a kaltak! Ne oldun? İشتهan kalmadı da kocanın maiyyetinde bir de zampara salatası mı istiyorsun?

KAMER HANIM — Ha! anladım, şimdi anladım.

İŞKİLLİ MEMO — Anladın ya. Yediğin herzenin ispatı başımda.

KAMER HANIM — Herif, beni kızdırma. Ben öyle desiselerle resim vermem. Ver gunu bana!

İŞKİLLİ MEMO — Sen onu benim külâhıma anlat. Başında hâsıl olan alâmetin ispatı işte elimde.

KAMER HANIM — İşine git herif, beni kızdırma! Şimdiye kadar ettiklerin elvermedi de yine mi hakarete başladın? Ver şu resmi bana! Ben öyle gürlütlüye pabuç bırakmam.

İŞKİLLİ MEMO — Ya! öyle mi? Nasıl, kolunu bacağı-

nı kırarsam işine gelir mi? (**Resme bakarak**) Ah! bunun sahibi nerde acaba? Elime geçmez mi zannedersin?

KAMER HANIM — Ne yapacaksın?

IŞKİLLİ MEMO — Ne yapacağımı ben bilirim. (**Resmi göstererek**) Bu çapkın değil mi senin gizli alevinin marsıği? İşte bu değil mi seninle... şey eden katır?

KAMER HANIM — Ne eden katır? Açık söyle.

IŞKİLLİ MEMO — Ne yaptın mı?.. Bilmiyor musun?

KAMER HANIM — Evet bilmiyorum. Söyle bakayım.

IŞKİLLİ MEMO — Haydi işine!.. Ağzımı açtırma.

KAMER HANIM — Ne demek istersin, sarhoş köpek, söylesene!

IŞKİLLİ MEMO — Demek ki anlıyamadın ha? Öyle ya! İşine gelmiyor. Artık bundan sonra Memo Ağa, Iskender-i Zülkarneyn gibi şöhret bulacak. Lâkin ben de başıma taktığın belâ ile kaburgalarını kırarım a!

KAMER HANIM — Herif, ne cesaretle bana böyle sözler söylüyorsun?

IŞKİLLİ MEMO — Sen de ne cesaretle başıma böyle belâlar getiriyorsun?

KAMER HANIM — Açık söyle, herif! Ben öyle kapalı lâkırdılardan anlamam.

IŞKİLLİ MEMO — Anlamazsın ya! Başım geyik başına döndü. İnanmazsan gel de bak.

KAMER HANIM — Vay! cebren elimden resmi aldık-tan sonra bir de namusa ait sözlerle beni korkutup da resmi vermemek mi istersin? Öyle ya! yavuz hırsız ev sahibini bastırır.

IŞKİLLİ MEMO — Şuna bak!.. Şuna bak!.. Lâkırdısın işiten gerçekten namuslu bir karı zanneder.

KAMER HANIM — Haydi işine git, haydi!.. Sevgililerini okşa, şu resmi de bana ver. (**Resmi kapar, kaçar.**)

IŞKİLLİ MEMO — (**Arkasından koşarak**) Vay! imanı yok kaltak! Ben şimdi senin hakkından gelirim!

YEDİNCİ MECLİS

SAFER BEY, BEHRAM

BEHRAM — Hah! şükürler olsun, işte geldik... Lâkin efendim size bir şey sual edeceğim.

SAFER BEY — Söyle bakayım ne imiş?

BEHRAM — Canım efendim, sizi cin mi tuttu ne oldu, bu kadar yol yürüdünüz, meşakkat çektiniz de yorulmadınız? Allah cezasını versin, çöp sokulmuş çağla bademi gibi, beygirlerin üzerinde kemiklerim hurda oldu. Hususen vücudumun adımı söyliyemeyeceğim bir mahalline o kadar tesiri oldu ki, yara açtı desem yalanım yoktur. Ne hal ise, geldik. Geldik, geldik ama bakalım beyefendi bir dakika evde duracak mı? Onun için biraz rahat etmek, ekmek yemek yok, hemen haydi dışarı.

SAFER BEY — Sebebi var, a kuzum, sebebi. Boşuna değil. Sümbül Hanımı kocaya veriyorlar diye işittim, artık rahat olabilir miyim ya? Ne kadar sevdiğimi bilirsin. Her şeyden evvel bu havadisi anlamak isterim.

BEHRAM — Öyle ama, böyle ehemmiyetli bir madde-nin lâıykı veçhile keşfi için evvelâ yemek yemek lâzım. Aç ayı oynamaz. Eğer yemek yemiş olsaydınız gönlünüze gelecek kederlere karşı bir istihkâm vermiş olurduz. Ben kendimden kıyâs ederim: aç olduğum vakit, biri bıyığuma sövse tahkir addederim, lâkin karnım tok olduğu zaman anama sövseler vazife etmem. Beyefendi, beni dinlerseniz gelin şurada bir ahçı dükkânına girelim de vukuu me'mûl olan fena-hıklara mukavemet için karnımıza biraz mühimmat dolduralım.

SAFER BEY — İştahım yok, Behram.

BEHRAM — Canım, iştahı ne yapacaksın? Yemeğe iş-tahın ne lüzumu var?

SAFER BEY — Sus! Canımın sıkıntısı bana elverir. Benim düşündüğüm başka.

BEHRAM — Benim düşündüğüm de karnımı doyurmak.

SAFER BEY — Patladın mı be? Karnın açsı git do-
yur.

BEHRAM — Emir efendimizin! (Deyip derhal gider.)

SEKİZİNCİ MECLİS

SAFER BEY

SAFER BEY — (Yalnız) Hayır! Hayır! Mümkün de-
ğil!... Babası vadetti, kız da beni sevdiğini söyledi, şimdi na-
sıl oldu da vaitlerini unuttular?

DOKUZUNCU MECLİS

İ Ş K İ L L İ M E M O, S A F E R B E Y

İ Ş K İ L L İ M E M O — (Safer Beyi görmeyip, elindeki res-
me bakarak) Seni gidi namussuz, utanmaz, rezil, yüz­süz kah-
pe seni! İşte elinden böyle alırım, nasıl beğendin mi? Hele
bir kere de şu katırın suratını göreyim, bakalım değeri var
mı?.. Lâkin hiç gördüğüm çapkınlardan değil, kim bilir
hangi mutfak mahsulüdür.

SAFER BEY — (Kendi kendine) Aman Yarabbi! Ne-
dir şu herifin elindeki?.. Benim Sümbül Hanıma verdiğim
resme benziyor. Bu ne hikmet?

İ Ş K İ L L İ M E M O — (Safer Beyi görmiyerek) Ah! Me-
mo, Memo! Biçare Memo! Dertli Memo! Bakar mısın ba-
şına takılan belâlara! Hain, namusunu berbat etti. (Safer
Beyin teccessüsle kendine baktığını görür, arkasına döner.)

SAFER BEY — (Yine kendi kendine) Hele bak! Benim
yadigâr diye verdiğim şey başkasının elinde bulunsun!

İ Ş K İ L L İ M E M O — (Kendi kendine) Artık kaltağın sa-
yesinde bundan sonra seni iki parmakla gösterecekler, ne-
reye gitsen o terbiyesiz karının başına taktığı alâmeti başı-
na kakacaklar.

SAFER BEY — Yoksa yanlış mı görüyorum?

İ Ş K İ L L İ M E M O — Ah! postal, beni bu yaşında, böyle
bir felâkete uğrattın. Benim gibi yakışıklı, güzel, nazik, ter-
biyeli bir zatın karısı ol da, git böyle şebek suratlı katırlar-
la...

SAFER BEY — (İşkilli Memo'nun elindeki resme ba-
karak) Hayır, hayır! Aslaa yanlışım yok. Resim benim res-
mim.

İ Ş K İ L L İ M E M O — (Arkasına dönerek) Bu herif de ca-
sus mudur nedir?

SAFER BEY — (Kendi kendine) Bu bana pek acayip
görünüyor.

İ Ş K İ L L İ M E M O — (Kendi kendine) Şu herifin benden
bir istediği var ama...

SAFER BEY — (Yine kendi kendine) Dur şununla ko-
nuşayım. (İşkilli Memo'ya) Ağa, baksanız a!.. Durunuz, bir
şey söyleyeceğim.

İ Ş K İ L L İ M E M O — (Yoluna devam ile kendi kendine)
Bu herifin bana ne söyleyeceği olabilir? Benimle işi ne?

SAFER BEY — Canım, ağa, rica ederim. Ne acayip ki
bu resim sizin elinizde bulunuyor?

İ Ş K İ L L İ M E M O — (Kendi kendine) Bunun nesine lâ-
zım?.. Ay, ay, ay! Dur bakayım! (Bir resme, bir de Safer
Beyin yüzüne bakarak) Ha, ha! Anladım, anladım! Ta ken-
disi! Aradığım adam, daha doğrusu, bizim ortak beyefendi.

SAFER BEY — Kerem ediniz, nereden aldınızsa...

İ Ş K İ L L İ M E M O — Anlaşıldı. Hamdolsun bizde de o
kadar zekâvet var. Bu resim sizindir, öyle değil mi? Ahba-
bınızdan birinin elinden aldım. Aranızda olan muhabbeti
bilmiyorum zannetme. Zât-ı âlilerinizi tanımaklık şerefiyle
müşerref değilim ama, o zatın zevci bulunduğum cihetle
beyninizde olan ülfete mûmânaat edersem ta'yib olunmam
zannederim. Çünkü, taht-ı nikâhımdadır. Efendim, böyle şey
hem ayıptır, hem de günahır.

SAFER BEY — Ne buyurdunuz? Ne söylediniz efen-
dim? Bu resmi size veren...

İŞKİLLİ MEMO — Evet, evet. Nikâhlı karımdır. Ben de onun nikâhlı kocasıyım.

SAFER BEY — Kocasını mı?

İŞKİLLİ MEMO — Evet, kocası. Hem nasıl kocası, bilir misin?.. Şey kocası... Ettiğini bilirsin a!... İşte öyle kocası. Hem şimdi anasına babasına haber vermeğe gidiyorum.

ONUNCU MECLİS

SAFER BEY

SAFER BEY — (Yalnız) Canım bu nasıl iş? Bana söyledilerdi, hem de "Vardığı herif dünyanın en çirkin ve en kaba adamlarından biridir" demişlerdi de inanmamıştım. Hakikaten, dediklerinden ziyade imiş. Ah! imansız, bana ettiğin vaatler, yeminler nerede kaldı? Beni terkettiğinden ziyade şu intihap etmiş olduğun herif için senden istikrâh etmeliyim.

Lâkin bana ne oldu? Bir taraftan yol yorgunluğu, bir taraftan o hainin ettiği, kalbime o kadar tesir eyledi ki, hemen düşüp bayılacağım. Dizlerim titriyor.

ON BİRİNCİ MECLİS

SAFER BEY, KAMER HANIM

KAMER HANIM — (Safer Beyi görmüyerek) Seni gidi edepsiz köpek! Zorla elimden resim kapmayı sana gösteririm. (Safer Beyi görerek) Ne o? Beyefendi, ne oldunuz? Dizleriniz titriyor. Düşeceksiniz. Hastalandınız mı?

SAFER BEY — Vallahi bilmem Hanımefendi. Birdenbire üzerime bir fenalık geldi.

KAMER HANIM — Vah vah vah! Yazık! Şimdi düşeceksiniz. İsterseniz bize buyurunuz da avluda bir miktar istirahat ediniz, şimdi geçer.

SAFER BEY — Ah! Sizi Allah gönderdi. Teşekkür ederim. Madem ki müsaade buyuruyorsunuz... kabul etmeyecek halde değilim.

ON İKİNCİ MECLİS

İŞKİLLİ MEMO, KARA BABA

KARA BABA — Evet. Öyledir. Hakkın var. "Hakkın yok" diyemem ama, pek o kadar çabuk da işkillenmeli değil. Söylediğine bakılırsa, kızcağızda dediğin kadar kabahat görmüyorum. Evlâdım, bu misillü meseleler ince meselelerdir. Gözünle görmediğin şeye inanmamalı.

İŞKİLLİ MEMO — Ne dedin? Bir de gözümle mi görmeli idim? Hiç gösterirler mi?

KARA BABA — Acele lâzım değil. Kim bilir o resim eline nerden geçmiştir. Sen etrafiyle bir tahkik et de, eğer madde dediğin gibi ise, korkma, onu senden evvel biz terbiye ederiz.

ON ÜÇÜNCÜ MECLİS

İŞKİLLİ MEMO

İŞKİLLİ MEMO — (Yalnız) Bu da fena lâkırdı değil. Acele ile görülen iş iyi olmaz. Belki nâ-hak yere işkillendim de başımda birtakım hayâlât hissediyorum. Doğrusu ya, bir resimle insanın namusu pâyımâl olamaz. Hele daha büyük bir ispat bulmağa çalışalım.

ON DÖRDÜNCÜ MECLİS

İŞKİLLİ MEMO, KAMER HANIM, SAFER BEY

İŞKİLLİ MEMO — (Evinden Safer Beyin çıktığını gö-

rerek kendi kendine) Aman bu ne?.. Artık delile melile hacet kalmadı. İşte evimden çıkıyor.

KAMER HANIM — Efendim pek acele ettiniz. Daha o hal geçmedi, yolda yine üsteliyebilir.

SAFER BEY — Hayır efendim, hayır. Binlerce teşekkür ederim. Ettiğiniz lütuf ve inâyeti sû-i istimal etmek istemem. Gideyim, bir an evvel evime düşeyim.

İŞKİLLİ MEMO — Vay postal vay! Görüyor musun, kapıya kadar da teşyi ediyor.

ON BEŞİNCİ MECLİS

İŞKİLLİ MEMO, SAFER BEY

İŞKİLLİ MEMO — (Kendi kendine) Bana doğru geliyor. Dur bakalım ne söyleyecek?

SAFER BEY — (Kendi kendine) Ah! İşte şu herifi gördüm, başım yine dönmeğe başladı. Kimsede kabahat yok, hep kabahat talihimin fenalığında. (Yanımdan geçerken) Talihinin yâr imiş ki öyle güzel bir kariya malik oldun.

ON ALTINCI MECLİS

İŞKİLLİ MEMO, SÜMBÜL HANIM (Uzaktan)

İŞKİLLİ MEMO — (Kendi kendine) Bakar mısın şuna! Açıktan açığa söylüyor. Başımdaki alâmetleri eliyle tutup da gözüme sokacak değil a! (Safer Beyin gittiği tarafa dönerek) Seni gibi utanmaz herif seni! Göya ettiklerin insaniyet mi?

SÜMBÜL HANIM — (Yaklaşarak, kendi kendine) O ne! Safer Bey burada. İzmit'ten gelmiş de niçin bana haber göndermemiş?

İŞKİLLİ MEMO — (Sümbül Hanımı görmiyerek) Talihim yâr imiş ki öyle bir güzel kariya malik olduğum ha! Öyle diyeceğine, "Talihinin fenalığından öyle bir postala

malik olmuşsun ki, hanedanına ektiği tohumların fidanları başını kaplamış" demeli. Lâkin bende de kabahat var a! Böyle bir cürmün ispatları âlenen meydanda iken hayvan gibi ellerimi bağladım durdum. Hiç olmazsa fesini başına geçirmeli, paltosuna bir avuç çamur atmalı idim. Ve yahut hiç bir şey yapamazsan, "ırz düşmanı" diye mahallede olsun rezil edemez mi idin, a köpek?

SÜMBÜL HANIM — (Yavaş yavaş yaklaşmış İşkilli Memo'nun hiddeti bitinceye kadar bekledikten sonra) Ağa, bak-sanız a! Şimdi yanınızda bir delikanlı vardı, konuşuyordunuz. Onu siz nerden tanıyorsunuz?

İŞKİLLİ MEMO — Ah Hanımefendi, sorma! Yüzünü Şeytan göresinin suratını şimdi gördüm. Ben tanımam, karmın tanıyor.

SÜMBÜL HANIM — Lâkin, ağa, niçin bu kadar hiddetlenmişsiniz?

İŞKİLLİ MEMO — Bırak Allahımı seversen! Herkesin derdi kendine elveriyor.

SÜMBÜL HANIM — Canım iyi ya, ne oldu?

İŞKİLLİ MEMO — Daha ne olsun? Daha ne olmalı idi? İnsanın başına bundan büyük belâ gelebilir mi? Sanki ne demek istersin? Namusumu berbat etsinler de hiddetlenmiyeyim mi?

Ben böyle olacak adam mıydım? Namusumu pâyimâl ettiler. Hele namus neyse ne ama, itibarıma da hâlel getirdiler.

SÜMBÜL HANIM — Canım ne yaptılar?

İŞKİLLİ MEMO — İşte gördün a şimdi burdan giden şık beyi, işte o... bizimkinin oynaşı... Efendim, şimdi gözümle gördüm... gözümle.

SÜMBÜL HANIM — Şimdi buradan giden ha?

İŞKİLLİ MEMO — Evet efendim, evet! İrzimin düşmanı. Düzce, bizim bacıyı seviyor, bacı da onun için deli divane oluyor.

SÜMBÜL HANIM — Yâ!.. Öyle mi? Gizlice gelip de

bana haber göndermemesinden onun öyle bir hali olduğunu hissetmişim a. Seni utanmaz gaddar seni!

İŞKİLLİ MEMO — Aferin! Gördün mü ne iyi hanımcağız. Beni bilmediği halde dahi tesâhüb ediyor. Bu âlemde böyle iyi kadınlar da varmış. Başıma gelen bu felâketi bazı dostlara söyledim de, bıyık altından gülmeğe başladılar. Bak bu öyle etmiyor, âdeta bana acıyor.

SÜMBÜL HANIM — Böyle murdar, böyle mekruh bir harekete utanmadan nasıl cesaret ettin? Böyle bir hainlik dünyada işitilmiş midir? Aman Yarabbi! Bu nasıl iş? Bu olur şey mi?

İŞKİLLİ MEMO — Olur şey değil ama, nasılsa günahından oldu.

SÜMBÜL HANIM — Ah! imansız alçak!.. Allahtan korkmaz!

İŞKİLLİ MEMO — Berhudâr ol, Hanımefendi, berhudâr ol!

SÜMBÜL HANIM — Kör olası, senin müstahak olduğun ceza cehennemde bile yoktur.

İŞKİLLİ MEMO — Ağzını öpeyim.

SÜMBÜL HANIM — Bu kadar fedakârlığa böyle mi mükâfat ederler?

İŞKİLLİ MEMO — Ah! Ah! Sorma.

SÜMBÜL HANIM — Böyle temiz bir kalb öyle bir hakarete lâyık mıdır?

İŞKİLLİ MEMO — Nerde efendim, nerde?

SÜMBÜL HANIM — Düşündükçe, hırsumdan çatlıyaçağım.

İŞKİLLİ MEMO — Canım efendim, o kadar hiddetlenmeyiniz. Ne ise, bir belâdır başıma geldi. Benim de yüreğim parça parça oluyor.

SÜMBÜL HANIM — Lâkin yanına kalır mı zannedersin? Madem ki sen bu hıyaneti irtikâb ettin, ben de şimdi gider bak nasıl intikam alırım.

ON YEDİNCİ MECLİS

İŞKİLLİ MEMO

İŞKİLLİ MEMO — (Yalnız) Allah seni kazâdan, belâdan hıfz eylesin! Allah gençliğini bağışlasın! Görüyor musunuz, intikamımı almağa gidiyor. İnşallah mükâfatını görür. Hakikat, şu hanımcağızın öfkesine bakılırsa, doğrusu ben de boş durmalı değilim. Çünkü efendim, böyle bir hakarete hiddetlenmek âdeta sersemliktir. Haydi bakalım, namusumuzun vikaayesiycün biz de biraz uğraşalım. (**Hiddetle koşarak**) Seni gidi utanmaz, arlanmaz mel'un! Dur şimdi sana ırz ve namusa hıyanet etmek ne demek olduğunu göstereyim! (**Geri gelerek**) Dur bakalım be! Pek acele gitme. Herifin başı sert görünüyor. Kim bilir, belki başıma getirdiği belâyı sırtımda paralar. Hem ben âsâyişi sever bir adamım. Öfkelenmek benim neme? Döveyim derken ya dövülürsem? Şimdiye kadar rastgeldiğime dayak atarak yaşamadım a! Lâkin bizim namus intikam istermiş. Varsın istiyeye dursun. Ne! Kalkayım kahramanlık satayım da karnıma bir bıçak soksunlar, barsaklarımı dışarı döksünler, sonra da alayla cezazemi kaldırsınlar ki bizim Namus Beyefendimizin yüzü gülsün, öyle mi?

Hayır efendim, hayır! Tabutta oturmak kasvetlidir. Ayıp değil a, ben sevmem. Hem efendim, rutubet ziyade olduğundan, sinirlere dokunuyor. Bense sinir hastalığına mübtelâyım. Bir de, hakikati aranılırsa, "rahmetli" denilmektense, işte "öyle" denilmek daha evlâdır. "Öyle" denilmekle de ne olur? İnsanın bir tarafı mı eksilir? Yoksa kamburu mu çıkar? Böyle bâtil efkârlarla insanın kafasını doldurup da "kâmil adamın namusunu bir fahişe berbat eder" diyen her kim ise Allah cezasını versin. Madem ki her kabahatin faili mes'uldür, o halde yalnız bu maddede cürüm niçin bizim namusa ait oluyor? Bir başkasının kabahati bize yükletili-

yor? Tuhaf değil mi? Zevzekliği (1) karılarımız yapıyor, zevzek biz oluyoruz. Bu hak mıdır? Göya bu fâni dünyada dâva, nizâ, açlık, susuzluk, hastalık gibi birtakım belâlar eksikmiş de, bir de böyle vâhî bir belâ daha bulmuşlar. Adam sen de! Ben de ehemmiyet vermem vesselâm! Karım kabahat eylemişse varsın o ağlasın; benim suçum ne ki ben ağlıyacağım? Ama intikam almazsam bana "zevzek" derlermiş. İntikam alayım derken ölürsem akıllı mı olurum? (Elini göğsüne koyarak) Lâkin şuracığında bir şey hissediyorum ki, beni erkekliğe tahrik ediyor. Evet efendim, yine öfke topuğuma çıktı. Artık bu kadar korkaklık elverir. Ben o namussuzdan namusumu alırım. İşte şimdi gidip bütün mahalleye "Karımı seviyor" diye ilân edeyim de, o da görsün.

ON SEKİZİNCİ MECLİS

VELİ BABA, SÜMBÜL HANIM, DÜRDANE

SÜMBÜL HANIM — Evet efendim, evet. Ben babamın emirlerine hiçbir vakit muhalefet etmedim ki şimdi edeyim. Velî-nimetim, bâis-i hayatım değil misiniz? Kime isterseniz ona veriniz. Ne vakit emrederseniz hazırım.

VELİ BABA — Ha şöyle! Gördün mü, aferin! İşte böyle olmalı. Vallah o kadar memnun oldum ki, sevincimden sıçrayıp oynıyacağım geliyor. Lâkin ne lâzım, belki bir gören olur da güler. Gel bakayım, seni bir öpeyim. Bir baba, kızım öperse ne lâzım gelir? Hiç kimsenin bir şey söylemeğe hakkı yoktur. Ah! benim evlâdım, hanım kızım. Bana on senelik daha ömür bağışladın. Berhudâr ol!

ON DOKUZUNCU MECLİS

SÜMBÜL HANIM, DÜRDANE

DÜRDANE — Vay! böyle birdenbire tebeddüle sebep? **SÜMBÜL HANIM** — Sebebini öğrendiğin vakit sen de tahsin edersin.

DÜRDANE — Ben daima senin kocaya varmanı tahsin ederim. Bir kocaya var da, kim olursa olsun.

SÜMBÜL HANIM — O Safer Beyin bana ettikleri yok mu, sırtım tenesire gelse unutmam. İzmit'ten gelmiş de, bana haber...

DÜRDANE — Ha! işte geliyor.

YIRMİNCİ MECLİS

SAFER BEY, SÜMBÜL HANIM, DÜRDANE

SAFER BEY — Sizden kâmilten müfârakatten evvel hiddetimi teskin etmek için...

SÜMBÜL HANIM — Vay! hâlâ yüziime bakmağa cesaret edebiliyorsun? Doğrusu iyi yüz!

SAFER BEY — Evet, iyidir. Sizin intihap ettiğiniz zatta da öyle bir yüz var ki, ne söylesem kabahatli ben olurum. Allah uğurlu kademli eylesin. Öyle bir kocaya malik olduğunuz için iftihar etmelisiniz.

SÜMBÜL HANIM — Şüphe yok. İnşallah biz yaşarız, sen de hırsından patlarsın.

SAFER BEY — Canım, iyi ya, ne yaptım ki bu kadar hiddetlendiniz?

YIRMİ BİRİNCİ MECLİS

SAFER BEY, SÜMBÜL HANIM, DÜRDANE,
İ Ş K İ L L İ M E M O

İ Ş K İ L L İ M E M O — Hani, nerde şu ırz düşmanı hain?

(1) Zevzek: Oynak (Denizli), hafif-meşreb (İsparta), hoppa (Mardin).

Haddini bildireyim, barsaklarını dökeyim.

SÜMBÜL HANIM — (İşkilli Memo'yu göstererek Safer Beye) Benim söylemem lâzım değil, başını çevir de herifin yüzüne bak.

SAFER BEY — Evet, görüyorum.

SÜMBÜL HANIM — Lâkin yüzünüz hâlâ kızarmadı.

SAFER BEY — Kızarmak bana düşmez, size düşer.

İŞKİLLİ MEMO — (Kendi kendine) Artık öfkenin vaktidir. Eski kahramanlığım aklıma geldi. Şuna rasıgelirsem, o vakit kan nasıl aktığını göreceksiniz. Sel gibi, ırmak gibi olacak. Nerede bulursam hemen orada başını keseceğim. (Safer Beye yaklaşıp kılıcı yarısına kadar kınından çıkarak) Acaba barsaklarını mı dökssem, yoksa yüreğinin ortasına mı soksam?

SAFER BEY — (İşkilli Memo'ya dönerek) Nedir o?

İŞKİLLİ MEMO — Hiç! Bir şey yok efendim.

SAFER BEY — O silâhlar ne?

İŞKİLLİ MEMO — Efendim yağmur yağar diye korktum da... (Kendi kendine) Şunu öldürebilsem ne kadar memnun olacağım. Dur bakayım.

SAFER BEY — (Yine dönerek) Ha! Ne dediniz?

İŞKİLLİ MEMO — Bir şey söylemedim efendim. (Kendi kendine tokat atarak) Ah! korkak köpek. Sende hiç yürek yok mu?

SÜMBÜL HANIM — (Safer Beye) Nasıl, hâlâ anlıyamadınız mı?

SAFER BEY — Evet, anladım. Vadinizi hilâf ettiğinin izni ispatı.

İŞKİLLİ MEMO — (Kendi kendine) Ah! Yarabğim, Allah! Biraz yürek de bana vereydin ne olurdu?

SÜMBÜL HANIM — Bari dilini tut da, hıyanetliğine bir de arsızlık ilâve etme.

İŞKİLLİ MEMO — (Kendi kendine) Haydi Memo! Seni göreyim ha kuzum. Gayretlen! İşte görüyorsun a, kızcağzımız da seni teşâhüb ediyor. Haydi bakalım, hazır arkasına dönmüşken şu kılıcı kabzasına kadar yerleştirelim.

SAFER BEY — (İşkilli Memo yaklaşmakta iken birkaç adım yürüdükte, İşkilli Memo geri geri çekilir) Madem ki söylediklerime darlıyorsunuz, o halde benim de memnuniyet ibraz etmeğliğim lâzımdır; intihâbınızı tahsin ederim.

SÜMBÜL HANIM — Evet, intihâbım hakkında hiçbir şey söyleyemezsin.

SAFER BEY — Müdafaaya hakkınız var, doğrusu değeri.

İŞKİLLİ MEMO — Değer ya! Ne zannettin? Hukukumu vikaayede hakkı var. Beyefendi, beyefendi, bana baksanız a! Bu hareketiniz hiçbir cihetle kanuna muvafık değildir. Şikâyete dahi hakkım var. Eğer akıllı, dirâyetli bir adam olmalıydım, görecektin ki ne kanlar dökülecekti.

SAFER BEY — Ne şikâyeti be? Ayı gibi ne homurdanıyorsun?

İŞKİLLİ MEMO — Ziyade lâkırdı ne lâzım? Kocundüğüm yeri bilirsin a! Sende vicdan yok mu? Günah bilmez misin? Allahtan korkmaz! Hiç düşünmedin mi ki karım benim karımdır. Sonra da gözümün önünde, yüzüme karşı, âşikâr olarak... Süphanallah! Beyefendi, bu ettiklerin Müslümanlığa yakışır mı?

SAFER BEY — Yanlışınız var. Karın olduğunu işittik, ona muhabbet etmektense..

SÜMBÜL HANIM — Ah! hain, meramını da bilirsin.

SAFER BEY — Ne zannediyorsunuz? Göya ona şüphe verecek bir efkârda bulunur muyum kıyas edersiniz? Hayır efendim, o kadar da ednâ değilim.

SÜMBÜL HANIM — Söyle. İşte kendisine söyleyen e! O sana cevabını verir.

İŞKİLLİ MEMO — (Sümbül Hanıma) Aman Hanimefendi, siz beni benden ziyade vikaaye ediyorsunuz, siz cevap veriniz.

YIRMI İKİNCİ MECLİS

SÜMBÜL HANIM, SAFER BEY, İŞKİLLİ MEMO,
KAMER HANIM, DÜRDANE

KAMER HANIM — Hanımefendi, göya kıskandığım-dan hiddetleniyorum zannetmeyiniz. Fakat beni aldatamazsınız. Olup bitenlerin cümlesinden haberim var. Siz daha çocuksunuz, bilmezsiniz, lâkin öğrenin: başkasının malına göz dikmek iyi değildir, başkasının sevdiğini elinden almak haramdır.

SÜMBÜL HANIM — Doğrusu pek tuhaf. Kendi de ik-râr ediyor.

İŞKİLLİ MEMO — Cehennem ol şuradan, postal! Sen-den rey soran oldu mu? O beni teşâhüb ediyor. "Zampara-mı elimden alır" diye korktun da mı buraya geldin?

SÜMBÜL HANIM — Korkmayınız efendim, benim kim-nenin malında gözüm yoktur. (Safer Beye) Yalan mıymış? Hâlâ inkârda ısrar edecek misiniz?

SAFER BEY — Canım bu ne acayip lâkırdılar?

DÜRDANE — Vallah âdeta muamma. İki saattir şu-racıkta kulak misafiri oldum, bir şey anlıyamadım. İş git-tikçe dolaşiyor. Ben lâkırdıya karışmayınca olmiyacak. (Sa-fer Beyle Sümbül Hanımın arasına girer) Suallerime cevap veriniz. Sırayla. Lâkırdıyı karıştırmayınız. (Safer Beye) Beyefendi, evvelâ siz söyleyiniz bakalım. Sizin Hanımefendi-ye bulduğunuz kabahat nedir?

SAFER BEY — Ne olacak, beni bırakıp da başkasına vardı. Ben, babası başkasına veriyormuş diye işitip izmit-ten koşayım geleyim de, kendini kocaya varmış bulayım...

DÜRDANE — Kocaya mı varmış? Kime?

SAFER BEY — (İşkilli Memo'yu göstererek) İşte şu-na.

DÜRDANE — Şuna ha!

SAFER BEY — Öyle ya! Öyle ya!

DÜRDANE — Kim söylemiş?

SAFER BEY — Na! kendi söyledi. Yalan söyliycek de-ğil a!

DÜRDANE — (İşkilli Memo'ya) Sahi mi? Siz öyle bir lâkırdı söylediniz mi?

İŞKİLLİ MEMO — Söyledim ya. Çok şey! Artık söyle-mek de mi yasak?

DÜRDANE — Pekâlâ! Lâkin sen bu hanımın kocası mısın?

İŞKİLLİ MEMO — Hayır.

DÜRDANE — Öyle de, niçin "Kocasıyım" dedin?

İŞKİLLİ MEMO — Sen ne sanıyorsun? Ben onun ko-casıym demedim. Ben karımın kocasıyım. (Kinle Safer Be-ye bakarak) Efendim, biz namus sahibiyiz, başkasının ma-lına göz dikmeyiz.

SAFER BEY — Ya biraz evvel elinizde resmimi gör-düm?

İŞKİLLİ MEMO — Evet, öyle ya. İşte resmin.

SAFER BEY — Ey, o vakit ben size sordum, siz de "Karımdan aldım" demediniz mi?

İŞKİLLİ MEMO — Öyle ya! Öyle ya! Hem de zorla kaptım. Eğer ondan almamış olsaydım birtakım şeyleri... ner-den anlıyacaktım?

KAMER HANIM — Allah belâni versin herif! Ne he-zeyanlar ediyorsun? Ben o resmî sokakta buldum. Hattâ on-dan sonra bu bey sokakta hastalandı, eve aldım da onun resmi olduğunu tanıyamadım bile.

SÜMBÜL HANIM — O resmi ben kaybettim. Biraz ev-vel ansızdan burda bayıldydım, elimden düşmüş. (İşkilli Memo'ya) Hani baygın baygın siz beni eve götürmediniz mi?

DÜRDANE — Şimdi anladınız mı? Eğer ben olmasay-dım işin hakikati meydana çıkamıyacaktı.

İŞKİLLİ MEMO — Hay anasını! İnanalım mı? Haydi inanalım, lâkin bu başımızdaki alâmetler nedir?

KAMER HANIM — Her halde ben hâlâ korkmadayım. Korkum her ne kadar tatlı bir korku ise de, acaba yanlış mıdır? diye korkuyorum.

İŞKİLLİ MEMO — (Karısına) Gel, abla! Birbirimizi temizlese acaba nasıl olur? Bilirsin ki bu bâbda benim fedakârlığım ziyadedir. İstersen bu pazarlığı kabul et.

KAMER HANIM — Peki. Fakat bir şey duyacak olursam o zaman gerçekten takarım ha! Gözünü aç.

SÜMBÜL HANIM — (Bu esnada Safer Beyle yavaş yavaş konuştuktan sonra) Aman Yarabbi! Öyleyse ben halt ettim. Belânın büyüğüne şimdi düştük. Sen beni aldatmışsın zanniyle gûya intikam almak için babamın emrine itaat ettim. Teklif etmekte olduğu herifi kabul edeceğime söz verdim. Aman şimdi nasıl ederiz? İşte kendi de geliyor.

SAFER BEY — Korkmayınız, o bana söz verdi, sözünden dönmez.

YIRMI ÜÇÜNCÜ MECLİS

VELİ BABA, SÜMBÜL HANIM, SAFER BEY, İŞKİLLİ MEMO, KAMER HANIM, DÜRDANE

SAFER BEY — Efendimiz hazretleri, kulunuz henüz avdet ettim. Muhabbetim kemâfissâbık bâkîdir. Sümbül Hanımın bendenize akdi hakkında etmiş olduğunuz va'di icrâ buyuracağınız ümid-vârım.

VELİ BABA — Beyefendimiz hazretleri, henüz avdet etmişsiniz, muhabbetiniz de kemâfissâbık bâki imiş. Sümbül Hanımın zâtınıza akdi hakkında etmiş olduğumuz va'di icrâ buyuracağıma ümid-vâr olma. Yağma yok!

SAFER BEY — Ne demek? Siz va'dinizi böyle mi ifa edersiniz?

VELİ BABA — Evet efendim, ben vazifemi ifa ederim. Diğer tâlibi zuhur etmezse, kız yine benimdir.

SÜMBÜL HANIM — Benim en büyük vazifem, peder-iazizimin etmiş olduğu va'di yerine getirmektir.

VELİ BABA — Ne halt ettin! Ne halt ettin! Benim emirlerime böyle mi itaat edeceksin? Haniya biraz evvel sen bana Burgucu'nun oğluna varırım demedin mi? Hah! İşte Burgucu da geliyor. Biz düğüne başlayalım da sen de gör.

YIRMI DÖRDÜNCÜ MECLİS

EVVELKİLER, BURGUCU

VELİ BABA — Hoş geldin, Burgucu Baba. Gel bakalım.

BURGUCU — Hoş bulduk, Velî Baba canım. Olanlardan haberin var mı? Bu sabah bir havadis işittim, size etmiş olduğum va'di feshediyorum. Bizim katır ne halt etse iyi! Üç aydan beri Ayşe Hammın kızını nikâh etmiş almış da, bizim haberimiz yok. Bense senin kızı alacaktım ve öyle de va'detmiştim. Va'dimin icrasında bulunmak için onu tatlik ettirirdim ama ne çare ki, Ayşe Hanım senden zengindir.

VELİ BABA — Evet, Burgucu Baba, senin de olanlardan haberin var mı? Bu sabah bir havadis işittim, size etmiş olduğum va'di feshediyorum. Bizim postal ne halt etse iyi! Üç aydan beri Safer Beyi seviyormuş da, bizim haberimiz yok. Bense senin oğluna verecektim ve öyle de va'detmiştim. Va'dimin icrasında bulunmak için tatlik ettirirdim ama ne çare ki Safer Bey senin oğlundan güzel.

BURGUCU — Oh! pekâlâ! Allah dirlik düzenlik versin.

VELİ BABA — Allaha emanet ol, Burgucu Baba! Allah sizinkileri de birbirine bağışlasın.

SAFER BEY — Allah bilir, sevincimden çıldıracağım.

VELİ BABA — Haydi bakalım, çocuklar, düğüne başlayalım! Biriniz gidin de İmam Efendiye haber verin.

(Cümlesi gider.)

İŞKİLLİ MEMO — (Yalnız) Buyurunuz efendim! De-

diğim miyim, değil miyim? Şimdi olmadığımı kandınız a! İşte gördünüz ki ufacak bir şey insana büyük büyük işkiler veriyor. Onun için, bu vaka hatırunızda kalsın da, böyle şeyleri gözünüzle dahi görseniz inanmayın.

S O N

Teodor Kasap
(Aylık Ansiklopedi, 1944, c. I, No. 4, s. 127)

İstikbal [İstikbal gazetesi] sahibi Teodor Kasap Ağa-
sının İstanbul ahalisinin ahlâkını tehzib [düzeltmek]
için Ankara tarıkıyla [yoliyle] Kayseriyye'den Dersaa-
det'e [Kayseri'den İstanbul'a] sûret-i vürûdu [geliş
tarzı].

(Hayal, 9 Eylül 1291 [21 Eylül 1875], No. 199)

MIRGAKO
SISMANOGILIO

Teodor Kasap (1835 - 1905) ın edebiyatımızda özel bir yeri ve önemi vardır. Türkçe ilk eğlence gazetesini ve daha başka birçok gazeteyi çıkarmış, siyaset, toplum ve edebiyat sorunlarını ileri bir görüşle ele almıştır. Teodor Kasap'ın tiyatro konusunda da çok ilgi çekici düşünceleri vardı. Molière'in **Cimri** adlı komedyasını halk arasında cimrilik örneği diye anılan **Pinti Hamit**'e uygulayarak türkçeye aktarmıştır. **Işkilli Memo** Molière'in **Sganarelle ou le Cocu Imaginaire** adlı manzum komedyasından aktarılmıştır. Yayınladığımız örnek denecek kadar güzel bu aktarmayı size Cevdet Kudret Solok gibi titiz bir edebiyat ustası sunmaktadır.